

İradə Məlikova

AZƏRBAYCANDA
YAŞAYAN XALQLARIN
ATALAR SÖZLƏRİ
VƏ DEYİMLƏRİ

Bakı – 2016

Tərtib edən və
 n sözün m ellifi: ** rad  Məlikova**

Redaktoru: Filologiya elmləri doktoru, professor
Əbülfəz Rəcəbli

Rəyçilər: Filologiya elmləri doktoru, professor
 mamverdi Həmidov

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru
Mətanət Yaqubqızı

Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri,
Bakı “Ecoprint” nəşriyyatı, 2016, 168 səh.

ISBN-

İradə Məlikovanın hazırladığı “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabı haqqında

R Ə Y

Ölkəmizdə Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılması və Respublikamızın prezidenti İ.Əliyevin sərəncamı ilə 2016-cı ilin multikulturalizm ili elan edilməsi Azərbaycanla həyat tərzi olan multikultural dəyərlərin mövcudluğu, qorunması və inkişaf etdirilməsində əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Bu istiqamətdə təhsil, elm və başqa müəssisələrdə keçirilən tədbirlər multikulturalizmin dövlət siyasəti qayğısı ilə dəstəkləndiyini göstərməkdədir.

Bu baxımdan nəşr olunan və nəşrə hazırlanan kitablar, təqdim olunmuş sayt və s. ölkəmizdə yaşayan xalqların ədəbi-mədəni irsi haqqında obyektiv təsəvvür yaratmağa kömək edir. AMEA Folklor İnstitutunun xətti ilə İradə Məlikovanın hazırladığı “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabı təqdirəlayiqdir. Bilindiyi kimi xalqların ədəbi-bədii və mədəni irsi şifahi və yazılı yaradıcılıq olaraq yaranmış və qiymətli mənəvi sərvətə çevrilmişdir. Atalar sözləri və deyimlər bu sərvətin çox qiymətli bir hissəsidir. Xalqların bu yaradıcılıq məhsulunu bir kitabda vermək eyni zamanda onların birliyini göstərməkdir. Tərtibçinin qeyd etdiyi kimi müxtəlif xalqlara mənsub olan bu atalar sözləri arasında oxşar və eyni olanlar vardır. Kitabda avar, buduq, xınalıq, ingiloy, kürd, ləzgi, rutul, saxur, talış, tat, udi xalqının 1300-ə yaxın atalar sözləri və deyimləri toplanmışdır. Onlar xalqın həyatının müxtəlif sahələri, məişəti, münasibətləri, fikri, düşüncəsi haqqında olub lakonikliyi ilə fərqlənir.

İfadə tərzində poetiklik, yığcamlıq, nəsihətçilik və didaktika onların əsas əlamətlərindəndir. Müxtəlif dillərdən müxtəlif şəxslər tərəfindən tərcümə olunmağına baxmayaraq, Azərbaycan dilində üslub fərqi yoxdur.

On bir xalqın şifahi ədəbiyyatından və ya informatorlardan toplanan bu atalar sözləri və deyimlərin bir çoxu bəlkə də ilk dəfə olaraq yazıya alınmışdır. Bu da kitabın əhəmiyyətini daha da artırır.

Hesab edirəm ki, İradə Məlikovanın hazırladığı bu iş diqqətə layiqdir və hazırladığı “Azərbaycanda yaşayan xalqların sözləri və deyimləri” kitabını nəşr etməyi lazım bilirəm. Əsər həmin xalqların qiymətli irsini qoruyub saxlamaq baxımından faydalıdır.

İmamverdi Həmidov

*AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun
şöbə müdiri, filologiya elmləri doktoru, professor.*

28.10.2016-cı il

**İradə Məlikovanın tərtib edib nəşrə hazırladığı
“Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri
və deyimləri” kitabı haqqında**

RƏY

2016-cı ilin Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan olunmasının başlıca səbəbi xalqımızın birgəyaşayış və tolerantlıq ənənələrini dünyaya təqdim etməkdir.

Multikulturalizm müxtəlif xalqların adət-ənənələrini, mənəvi dəyərlərini özündə birləşdirir. Məhz bu səbəbdəndir ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev “XXI əsr: ümidlər və çağırışlar” devizi ilə Bakıda keçirilən Beynəlxalq Humanitar Forumda belə bir fikir səsləndirmişdir: Multikulturalizm bütün xalqları birləşdirir.

Bu münasibətlə ölkəmizdə keçirilən tədbirlərin və nəşr olunan kitabların xalqımızın mədəniyyət tarixində böyük rolu vardır. İ.Məlikovanın “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabı da bu baxımdan aktual hesab oluna bilər.

Azərbaycanda yaşayan xalqlar və etnik qrupların nümayəndələrindən olan avar, buduq, xınalıq, ingiloy, kürd, ləzgi, rutul, saxur, talış, tat, udilərdən toplanmış atalar sözləri və deyimləri göstərilən xalqların dilində və onun Azərbaycan qarşılığı İ.Məlikovanın “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabında ardıcılıqla verilmişdir. Bu kitabda verilən bəzi atalar sözləri və deyimlər adı çəkilən xalqların sırf özlərinə məxsusdur. Bəzi atalar sözləri və deyimlər isə Azərbaycan atalar sözləri və deyimlərinin ekvivalentidir. Buna baxmayaraq, müəllif dəyərli bir kitab ortaya

qoya bilmişdir.

İ.Məlikovanın dil daşıyıcısı olması bu kitabda verilən örnəklərə həssaslıqla yanaşmasına səbəb olmuş, gələcəkdə bu işin daha da mükəmməl işlənməsinə şərait yaratmışdır.

Nəticə olaraq, Azərbaycanda yaşayan 11 xalqın dilində işlənən və bu kitabda toplanmış olan folklor örnəklərinin nəşr etdirilməsi “Multikulturalizm ili”nin ruhuna uyğundur, təqdirəlayiqdir və bu kitab təqdim olunan şəkildə nəşr oluna bilər.

Mətanət Yaqubqızı
AMEA Folklor İnstitutunun aparıcı
elmi işçisi filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
24 iyun 2016-cı il

Bu kitabı 15 yaşında həyatdan kəçən qızım Leyla Məlikliyə itaf edirəm.

ÖN SÖZ

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ayaz Vəfalının 1976-cı ildə nəşr etdirdiyi “Atalar sözü, ağılım gözü”...dünya xalqlarının atalar sözləri və məsəlləri kitabı, mənim orta məktəb və universitet illərimdə də istifadə etdiyim kitab olub. Sonralar övladlarım da bu kitabdən orta məktəbdə geniş faydalana birlərlər. Ayaz Vəfalının bu kitabı Sovet dönəmində yazılan bir kitabdır. Kitabın içərisində SSRİ xalqlarının atalar sözləri və məsəlləri geniş yer almışdır. Bu kitab sanki mənə gələcək işlərimdə irəliləməyə bir təkan verdi.

Üfüq-S “Dil vasitəsi ilə cəmiyyətin inkişafı” cəmiyyətinə çalışdığım müddətdə 2011-ci ildə alman mütəxəssisi Marcus Jaeger tərəfindən “ Atalar sözü” mövzusunda seminar keçirildi. Bu seminar Azərbyaycanımızda yaşayan xalqların nümayəndələri iştirak edirdi. Bu seminar məni yeni görəcəyim işə daha da həvələndirdi. 2014-cü ildə bütün talış atalar sözlərini və kitablarını bir yerə toplayaraq “Yolon sıxan“ 136 səhifədən ibarət kitabı bir talış xalqının nümayəndəsi kimi öz dilimdə nəşr etdirdim.

2016-cı il Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan olunasının başlıca səbəbi xalqımızın birgəyaşayış və tolerantlıq ənənələrini dünyaya təqdim etməkdir. Bu münasibətlə ölkəmizdə tədbirlərin və nəşr olunan kitabların xalqımızın mədəniyyət tarixində böyük rolu vardır.

Məhz Azərbaycanda yaşayan 11 xalqın dilində atalar sözləri və deyimləri hər bir xalqın nümayəndəsinin özünün kö-

məyi nəticəsində Azərbaycan (türk) dilinə tərcüməsi ilə nəşrə hazırladım. Bu səbəbdən mənim tərtibçisi olduğum “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabım aktual hesab oluna bilər.

Hər hansı xalqın atalar sözlərin və deyimlərinin tərcümə edərkən çalışmışam ki, aforizm sahibinin həyat şəraiti, məişət tərzini, tarixi, etnoqrafiyası, adət-ənənəsi ilə bağlı fikirlər, ifadə üsulları saxlanılsın. Belə tərcümə prinsipləri elmi ədəbiyyatda haqlı olaraq ən düzgün prinsip sayılır. Ona görə də başqa xalqların atalar sözləri və deyimlərini dilimizə çevirərək verməkdən, təbiidir ki, imtina etmişəm.

Beləliklə, hər xalqın hikmətli sözü düşünülmüş deyiliş tərzini, ifadə manerasını, orijinallığını mümkün qədər saxlamağa çalışmışam.

Bununla belə, Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri arasında çox oxşar, hətta eyni olanlara da rast gəlmək mümkündür. Bəzi hallarda bu cür nümunələrə təsadüf olunsa, bunu təbii saymaq lazımdır. Bu atalar sözləri əsl poeziyadır. Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözlərindən və deyimlərindən görünür ki, multikulturalizm bizim həyat tərzimizdir. Neçə illər boyunca beləcə bir-birimizin dilinə, dininə, adət-ənənəsinə dəyər verərək məhəbbətlə yaşamışıq və yaşayırıqda. Bu kitabda mənsub olduqları dildən toplayan Azərbaycan dilinə tərcümə edən insanların adlarını çəkməklə onlara öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Avar dilindən: Mahama Bazarov Balakən rayonunun Şambul kəndi, 54 yaşında; Eminət Haxova, Balakən rayonunun Şərif kəndi, 53 yaşında;

Buduq dilindən: Adıgözəl Hacıyev Quba şəhərinin Buduq kəndi, 57 yaşında;

Xınalıq dilindən: Qurban Abdullayev, Xınalıq kəndi, 54 yaşında; Monika Rind-Pavlovski Frankfurt Universitetinin dilşünası 45 yaşında;

İngiloy dilindən: İradə Abdullayeva, Qax rayonunun Zə-yəm kəndi, 55 yaşında; Mehparə Abdurahmanova, Zaqatala şəhərinin Əliabad qəsəbəsi, 56 yaşında;

Kürd dilindən: Nofəl Şirinov, Kəlbəcər rayonunun Ağ-cakənd kəndi, 34 yaşında;

Ləzgi dilindən: Cavid Əhmədov, Qusar rayonu, 59 yaşın-da; Roza Hacımuradova, Qusar rayonunun İmanqulu kəndi, 48 yaşında;

Rutul dilindən: İlyas Çərkəzov, Şəki şəhərinin Şin kəndi, 65 yaşında;

Saxur dilindən: Məhəmmədşərif Şamxalov, Zakatala şə-həri, 54 yaşında; Cuma Məmmədov, Zaqatala şəhərinin Göz-barax kəndi, 68 yaşında;

Talış dilindən: Allahverdi Bayrami, Masallı şəhərinin Mahmudavar qəsəbəsi, 67 yaşında; Cabbar Əliyev, Lerik Lənkəran, Astara və Masallı şəhərləri, 50 yaşında;

Tat dilindən: Ağacamal Soltanov, Siyəzən rayonunun Ərüşküş kəndi, 58 yaşında; Niyaməddin Kəbirov Quba rayo-nunun Qorxmazoba kəndi, 40 yaşında;

Udi dilindən: Raçik Ağacani, Qəbələ şəhərinin Nic qəsə-bəsi, 67 yaşında; Danakari Rafiq Qəbələ şəhərinin Nic qəsə-bəsi, 61 yaşında.

Bu layihədə mənə mənəvi dəstək olan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutu və Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin adını xüsusi qeyd etmək lazımdır.

İradə Məlikova

REDAKTORDAN

Xalqlar, müəllimlər, cəmiyyətlər arasında mədəni əlaqələrin yaranması inkişafında lüğətlərin əhəmiyyəti böyükdür. Heç də təsadüfi deyildir ki, bəzi dilçilik məktəbləri (məsələn bütün ərəb dilçilik məktəbləri) məhz lüğətçilik ənənələri əsəsindən yaranmışdır. Məncə, lüğətçilik özü - özlüyündə dilçiliyin ən çətin sahəsidir. Birdilli və tərcümə (ikidilli) lüğətləri tərtib etmək üçün həmin dili (dilləri) mükəmməl bilmək lazımdır. Məhz buna görədir ki, XVIII - XIX əsrlərdə tərtib olunmuş çoxdilli lüğətlərin demək olar ki, hamısı süni səciyyə daşıyır. Lüğətçiliyin ən çətin sahəsi isə heç sübhəsiz paremiyalar lüğətin tərtibatıdır. Belə lüğətlər tərtib etmək üçün dili və dilləri, həmin dildə olan sözlərin leksik (lüğəti) və məcazi mənalarını mükəmməl bilmək azdır, xalqın təfəkkür, düşüncə tərzini, adət -ənənəsini, yaşayış tərzini, tarixini, ölkənin coğrafiyasını, bir sözlə, görkəmli alman filosofu və dilçisi Vilhelim fon Humboldtun “xalqın ruhu” adlandırdığı məhfumu daxil olan bütün atributları mükəmməl bilmək lazımdır.

Mənim bildiyimə görə, Əbülqasım Hüseynzadənin (o ixtisasca dilçi olmamışdır, mühasib olmuşdur, lakin Azərbaycan dilini çox sevmişdir) hazırladığı “Azərbaycan dilinin atalar sözləri” birdilli lüğəti dəfələrlə (1926, 1038, 1949, 1956, 1967, 1971, 1981...) nəşr olunmuş və hər dəfə təkmilləşdirilmişdir. O da mənə məlumdu ki, həmin müəllif 50 min atalar sözü toplamışdır. Mənə o da məlumdu ki, həmin müəllif professor Bayram Tahirbəyovla birlikdə ikidilli (rusca - azərbaycanca və azərbaycanca - rusca) müxtəsər paremiyalar lüğəti də nəşr etmişlər (1983). Bundan başqa, professor Həsən Həsənov 1991-ci ildə birdilli “Azərbaycanın paronimiyası və paronimaziya”adlı lüğətini nəşr etdirmişdir. Digər tərəfdən

səhv etmirəmsə, talış dilinin atalar sözlərinə həsr olunmuş iki lüğəti də (talış dilində - Yolon sıxan) nəşr olunmuşdur. Azərbaycanda yaşayan digər azsaylı xalqların dillərində atalar sözlərinə həsr olunmuş lüğətin nəşri yadıma gəlmir. Buna görə də İradə Məlikovanın birdən - birə Azərbaycanda yaşayan on bir azsaylı xalqın dilində azərbaycanca ikidilli (əslində çoxdillili) atalar sözü lüğəti hazırlanması mənim üçün gözlənilməz (sürpriz) oldu. Kitabda avar, buduq, xınalıq, ingiloy, kürd, ləzgi, rutul, saxur, talış, tat və udi dillərində işlənən atalar sözləri və deyimlər Azərbaycan dilində tərcümədə bəzi ekvivalent tərcümədə, bəzən isə hərfi tərcümədə (bu pisdir) təqdim olunur. Məsələn burasındadır ki, tərtibatçının informantları da mütəxəssislər deyil. Mən talış atalar sözləri və deyimləri ilə tanış oldum və dili bildiyim üçün bəzi düzəlişləri etdim. Ancaq qalan on dili bilmirəm. Və buna görə də Azərbaycan dilinə tərcümələrin dominant dilə nə qədər ekvivalent olduğunu deyə bilmərəm. Bu İradə xanım da münsif ola bilər – o da mənim kimi bir dili – talış dilini bilir.

Atalar sözləri kitabının (lüğətin) nəşri düşünürəm ki, Azərbaycan dilçiliyi, hətta Azərbaycan mədəni həyatı üçün hadisə olacaq. Lakin bu azdır. Belə hesab edirəm ki, əlaqədar qurumlar, məsələn AMEA – nın Folklor İnstitutu və ya Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqların bu məsələ üzrə mütəxəssislərini bir yerə toplyıb daha sambalı, daha müfəssəl bir atalar sözləri (lüğəti) hazırlayıb nəşr edərsə, bu, bütün Azərbaycan xalqı üçün bir hədiyyə olardı. İndi isə hələlik mövcud olanla kifayətlənməli və bu gözəl xeyirxah təşəbbüs üçün İradə xanıma sağ ol deməliyik.

Əbülfəz Rəcəbli

Filologiya elmləri doktoru, professor

AZƏRBAYCAN (TÜRK) ATALAR SÖZLƏRİ.¹

- ❖ Abadan kənd tüstüsündən bilinər.
- ❖ Abır istəsən çox demə,
Sağlıq istəsən çox yemə.
- ❖ Ac toyuq yuxuda darı görər.
- ❖ Adam odur ilqarından dönməyə.
- ❖ Adam var gözdən qızar, Adam var sözdən qızar.
- ❖ Adam yıxıldığı yerdən qalxar.
- ❖ Adam adam sayəsində adam olar.
- ❖ Adamın gərək dili ilə ürəyi bir ola.
- ❖ Adamın tamarzısı,
- ❖ Adamın üzünə baxarlar, halını xəbərəlarlar.
- ❖ Adın nədir? - Rəşid! Birin de, birin eşit!
- ❖ Ağac dibindən su içər.
- ❖ Ağac əyildi, sındı, igid əyildi, öldü.
- ❖ Ağac meyvəni dəyəmə qədər böyüdür.
- ❖ Ağac olan yerdə budaq sınar.
- ❖ Ağac səmtinə yıxılar.
- ❖ Ağac sınında budaq nəyə gərəkdir?!
- ❖ Ağacı içindən qurd yeyər.
- ❖ Ağalıq verimlədir, igidlik vurumla.
- ❖ Ağıl yaşda olmaz, başda olar.
- ❖ Ağıl ağıldan üstün olar.
- ❖ Ağıllı baş hər şeydən mənfəət götürər.
- ❖ Ağıllı düşmən nadan dostdan yaxşıdır.

---

¹Bax: https://az.wikiquote.org/wiki/Az%C9%99rbaycan_atalar_s%C3%B6zl%C9%99ri

- ❖ Ağillı fikiredincə, dəli Kürdən keçər.
- ❖ Ağillı qəmyeyər, ağılsızqamçı.
- ❖ Ağzı əyrini boynunun ardından tanımaq olar.
- ❖ Ağzının qaytanı yoxdur.
- ❖ Alıcı quş dimdiyindən bilinər.
- ❖ Allaha əl çatmır, padşaha söz.
- ❖ Allahdan buyruq,
Ağzıma quyruq.
- ❖ Alnı açıq, üzü ağ; dərd-qəmi yox, kefi.
- ❖ Alnım açıq, üzüm ağ.
- ❖ Aman istəyənin boynun vurmazlar.
- ❖ Ana kimi yar olmaz,
Vətən kimi diyar.
- ❖ Ana qarnında necə qalıbsan?
- ❖ Ana, bala ucundan canını oda yaxar.
- ❖ Anadan əmdiyim süd burnumdan gəldi.
- ❖ Anadan əziz yenə anadır.
- ❖ Analar bizi bu gün üçün doğub.
- ❖ Analı qızın özü böyüyər,
Anasız qızın sözü böyüyər.
- ❖ Analı quzu, Xınalı quzu.
- ❖ Anan, bacın kimdir? - Yaxın qonşum.
- ❖ Ananın səbri tükənməz olur.
- ❖ Anası gəzən ağacları balası budaq-budaq gəzər.
- ❖ Anasına bax qızını al,
Qırağına bax bezini al.
- ❖ Anasındanayrı düşənquzunuqurdiyeyər.
- ❖ Anasızın gördüyü iş danlaqsız bitməz.
- ❖ Ara sözü ev yıxar.

- ❖ Araba qoş, çarxa dur,
Mərd igidə arxa dur.
- ❖ Arifə bir işarə, qanmaza min toppuz.
- ❖ Arxalı köpək qurd basar.
- ❖ Arzu bir, ümid iki.
- ❖ Asılsan da uca budaqdan asıl.
- ❖ Aslanın nə erkəyi, nə dişisi.
- ❖ Asta vur, Rasta vur.
- ❖ At ət ilə, igid don ilə.
- ❖ At oğurlanandan sonra axur nəyə gərək.
- ❖ At ölüb, itlərin bayramıdır.
- ❖ At ölər nalı qalar, igid ölər namı qalar.
- ❖ Ata malına göz dikən ac olar.
- ❖ Ata olmasan, ata qədri bilməzsən.
- ❖ Ata-ana sözünə baxmayan xoş gün görməz.
- ❖ Ata-ana qədrini bilməyən, yadın qədrini nə bilər.
- ❖ Ata-anamı itirdim. Özümü yara yetirdim.
- ❖ Ata-ananın canı övlada bağlı olar.
- ❖ Ata-anasına xeyri olmayanın, elə nə xeyri.
- ❖ Atalar gözəl demişlər: "Dünyanı ümid ilə yemişlər".
- ❖ Atam gündəni sayır, anam gündədən kəsir.
- ❖ Atam ilə atanı deyincə, özüm ilə özünü de.
- ❖ Atan soğan, anan sarımsaq, sən hardan oldun belə
gülbəşəkər?
- ❖ Ataya oğul, anaya qul.
- ❖ Atı atası ilə tanıdılar, qatırı anası ilə.
- ❖ Atın izi itin izinə qarışmaz.
- ❖ Axtaran tapar, yoğuran yapar.
- ❖ Aydan arıyam, sudan duru.

- ❖ Ayın beş gün qaranlığı olanda, beş gün də aydınlığı olar.
- ❖ Bacarıq ağılın nişanəsidir.
- ❖ Bağa baxarsan bağ olar, baxmazsan dağ olar.
- ❖ Bağbanın könlü olsa, nə gəlib bağda bara.
- ❖ Bal tutan barmaq yalar.
- ❖ Balıq istəyən özünü suya vurur.
- ❖ Başa dil gətirəni, el gətirə bilməz.
- ❖ Baş-baş verməyincə daş yerindən qalxmaz.
- ❖ Başı daşadəyməyincə ağı başına gəlməz.
- ❖ Başına gələn başmaqçı olar.
- ❖ Başını keçəl eləmə,
- ❖ Baxmaqla öyrənmək olsa, it də qəssab olar.
- ❖ Beş günün yarağı, bir günün gərəyi.
- ❖ Bildiyindən danış, bilmədiyin səni güdaza verər.
- ❖ Bilmədiyini biləndən soruş.
- ❖ Bilməmək eyib deyil, soruşmamaq eyibdir.
- ❖ Birağızdan çıxan minəğızayayılar.
- ❖ Biratayəddi oğulu dolandırdı, yeddi oğul biratanı dolandırmadı.
- ❖ Bir daş altda, bir daş üstdə.
- ❖ Bir dəli quyuya bir daş atdı, on ağıllı gəldi, çıxara bilmədi.
- ❖ Bir doğru ki, yalana oxşadı, onu deməzlər.
- ❖ Bir gün düz yediyin yerə, qırx gün salam ver.
- ❖ Bir igid qırx ildə meydana gələr.
- ❖ Bir misqal dilini qoyub, bir batman başı ilə danışır.
- ❖ Bir mıx bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir igidi, bir igid bir eli qurtarar.
- ❖ Bir qəlbi ki, tikə bilmirsən, niyə yıxırsan?

- ❖ Bir qorxaq bir ordunu bada verər.
- ❖ Bir su ki, girdi qaba, oldu içməli.
- ❖ Birisi minə bağlıdır, mini də birə.
- ❖ Birlik harada, dirilik orada.
- ❖ Bizim evdə də bir gün bayram olar.
- ❖ Bol çörəyin yoxdur, şirin dilin olsun barı.
- ❖ Boş çanağı vurur dolu çanağa.
- ❖ Böyük danışanda kiçik danışmaz.
- ❖ Böyük danışanı kiçik götürər.
- ❖ Böyük sözüne baxmayan, baxımsız qalar.
- ❖ Böyük tökəni kiçik yığar.
- ❖ Boyunduruqbilir, öküzünə çəkir.
- ❖ Böyüyə hörmət vacibdir.
- ❖ Böyüyün sözündən çıxmazlar.
- ❖ Bu arxa bir su gəlib, ümid var bir də gələ.
- ❖ Bu dünyada şirin şey, bir anadır, bir Vətən.
- ❖ Buğdadan, arpadan əlim üzüldü, ümidim sənə qaldı, ay darı xırmanı!
- ❖ Bülbülü saldılar qəfəsə dedi: "Ay Vətən, ay Vətən".
Buraxdılar, qondu tikan koluna, dedi: "Can Vətən, can Vətən".
- ❖ Çarx dolanır, gün keçir.
- ❖ Çıxmayan cana ümid çoxdur.
- ❖ Çobanın meyli olsa, təkədən pendir tutar.
- ❖ Çörək itirən, çörək tapmaz.
- ❖ Çox bilən quş, dimdiyindən cələyə düşər.
- ❖ Çox bilib az danışmaq igidin ləngəridir.
- ❖ Çox bilirsən, az danış.
- ❖ Çoxqarışqabir şiri öldürər.

- ❖ Dağ dağa qovuşmaz, insan insana qovuşar.
- ❖ Dağ dağa qovuşmaz, insan insana rast gələr.
- ❖ Dağ yeri - duman yeri,
Yurd yeri - guman yeri.
- ❖ Dağlar başına qış, İgid başına iş.
- ❖ Daldan atılan daş topuğa dəyər.
- ❖ Dam dirək üstə durar.
- ❖ Dama dama göl olar, dada dada heç.
- ❖ Damara bax, qan al.
- ❖ Danışana macal vermir.
- ❖ Danışığını yeyəsən.
- ❖ Danışiq, dananı qurda verər.
- ❖ Danışiram - pis olur,
Danışmıram - his olur.
- ❖ Danışmaq gümüş, danışmamaq qızıldır.
- ❖ Dedimbirağızağla, demədimeligüldürbizə.
- ❖ Dedim eşidəsən, demədim öyrənəsən!
- ❖ Dəlidən doğru xəbər.
- ❖ Dərdlərə dərman olub, dərmonsız qalan canım.
- ❖ Dəvə bir fikir eləsə, sarban iki fikir elər.
- ❖ Dəvənin quyruğu yerə dəyəndə işim düzələr.
- ❖ Deyə-deyə dilimdə tük bitdi.
- ❖ Deyən ağılsız olsa, dinləyən ağıllı gərək.
- ❖ Dil ürəyin açarıdır.
- ❖ Dil yanılar, doğrusunu deyər.
- ❖ Dil yarası qılınc yarasından yamandır.
- ❖ Dil yalançı olunca, lal olsa yaxşıdır.
- ❖ Dilim-dilim olasan, dilim!
- ❖ Dilini saxlayan salamat olar.

- ❖ Dinəndə pis olur, dinməyəndə dərd kəsir.
- ❖ Diş tutmayı, dodaq tutmaz.
- ❖ Doğma yurd şirin olar.
- ❖ Doğru danışanın papağı yirtıq olar.
- ❖ Doğru dostluq qərəzsiz olar.
- ❖ Doğru elə bilər ki, hamı doğrudur.
- ❖ Doğru söz acı olar.
- ❖ Doğru söz dəmiri dələr.
- ❖ Doğru sözdən xəta gəlməz.
- ❖ Doğru yalanı qovar.
- ❖ Doğruluqladostqapısındaolangəl özevinkimi.
- ❖ Doğruya zaval yoxdur, çəksələr min divana.
- ❖ Dost dar gündə tanınar.
- ❖ Dost dost tən gərək, tən olmasa gen gərək.
- ❖ Dost dosta yaman gündə gərəkdir.
- ❖ Dost min isə azdır, düşmən bir isə çoxdur.
- ❖ Dost yaman gündə tanınar.
- ❖ Dost yolunda boran olar, qar olar.
- ❖ Dost yolunda can qurban.
- ❖ Dost ziyankar olmaz, ziyankar da dost olmaz.
- ❖ Dost başa baxar, düşmən ayağa.
- ❖ Dostluqla tutub, düşmənlə yıxma.
- ❖ Dostun versə qum,
Al ovcunda yum!
- ❖ Dovşanı araba ilə tutur.
- ❖ Dünyada Vətəndən əziz nə var?
- ❖ Düşmənzəifolsada, ehtiyatı əldənvermə.
- ❖ Düz sözə boynum qıldan nazikdir.
- ❖ Düzdə gəzdi hərləndi,

- ❖ Düzlük uzanar, qırılmaz.
- ❖ Düzlük xoşbəxtliyin açarıdır.
- ❖ Ədəb bazarda satılmaz...
- ❖ Ehtiyat igidin yaraşığıdır.
- ❖ Ehtiyatlı oğulun anası ağlamaz.
- ❖ El igidlərilə tanınar.
- ❖ Elə bil biyara gedir.
- ❖ Əli aşından da oldu, Vəli aşından da...
- ❖ Əli ələ vurarsan, səs çıxar.
- ❖ Elm ağılın چراغıdır
- ❖ Elmin gücü yıxar bürcü.
- ❖ Ərkəsöyün böyüyən oğul avara olar.
- ❖ Eşit, inanma.
- ❖ Eşitdiyinə inanma, gördüyünə inan.
- ❖ Eşşək işləyər, at yeyər.
- ❖ Ətilə dırnaqarasınagirəniyiyər, çıxar.
- ❖ Ev bizim, sirr bizim.
- ❖ Əvvəl danış, sonra gül.
- ❖ Əvvəl düşün, sonra danış.
- ❖ Gecənin xeyrindən, gündüzün şəri yaxşıdır.
- ❖ Gəldi dağa dirəndi.
- ❖ Göz görmək üçün, könül seçmək üçündür.
- ❖ Göz görmür, üz utanmır.
- ❖ Göz görmək üçün, ağıl bilmək üçün.
- ❖ Gözü boynunun ardını görəndə...
- ❖ Gün batdı - bat, gün çıxdı - çıx!
- ❖ Haray üzülən canım,
- ❖ Heç kəsin چراğı axıracan yanmayıb...
- ❖ Həcdən gələn mən, Məkkədən xəbər verən sən?

- ❖ Həmnəşinin bab ilə, Görən desin habelə.
- ❖ Hər ağac öz dibinə kölgə salar.
- ❖ Hər arzu yerinə yetməz.
- ❖ Hər aydınlığın bir qaranlığı var,
- ❖ Hər deyilənə inanmazlar.
- ❖ Hər için öz yeri, hər sözün öz məqamı var.
- ❖ Hər keçəlin taleyi bir olmaz.
- ❖ Hər kəsə öz Vətəni əzizdir.
- ❖ Hər kəsi el istəsə, bülənd olar, ucalar.
- ❖ Hər kəsin öz arzusu.
- ❖ Hər oxuyan Molla Pənah olmaz.
- ❖ Hər parıldayan qızıl olmaz.
Hər qaranlığın da bir aydınlığı.
- ❖ Hər quşa öz yuvası doğmadır.
- ❖ Hər quşatan, ovçu Pirim olmaz.
- ❖ Hər saatın bir hökmü var.
- ❖ Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.
- ❖ Hərə öz atını minib çapır.
- ❖ Hərzəkar ağız başa yumruq vurdurar.
- ❖ İgidin vurmamazlığına bax, daşın böyüyündən yapışır
- ❖ İgidin igiddən nəyi artıqdır? - Ehtiyatı.
- ❖ İki qoçun başı bir qazanda qaynamaz.
- ❖ İlanı Seyidəhməd əli ilə tutur.
- ❖ İnek bir, sağan iki.
- ❖ İnsan istəsə dağı dağ üstə qoyar.
- ❖ İnsan ölər, söz qalar.
- ❖ İpə düzülən canım.
- ❖ İstədi çıxsa dağ başına, daş düşdü sağ başına.
- ❖ İstədi qaşın qayıra, vurdu gözün çıxartdı.

- ❖ İstədiyini deyən, istəmədiyini eşidər.
- ❖ İstək gözdə olar, məhəbbət ürəkdə.
- ❖ İstərəm dostu varam, əlim boş, üzüm qara.
- ❖ İstəyənin bir üzü qara, verməyənin iki üzü.
- ❖ İt də getdi, ip də getdi.
- ❖ İt dəmirçi dükanından nə aparar?
- ❖ Keçənə güzəşt deyərlər.
- ❖ Keçmə namərd körpüsündən qoy aparsın sel səni,
Yatma tülkü daldasında qoy yesin aslan səni.
- ❖ Kələk ilə gələn, külək ilə gedər.
- ❖ Kiçikdən xəta,
Böyükdən əta.
- ❖ Kim əkdə, kim becərdi, kim dedi bağ mənimdir.
- ❖ Kişinin sözü bir olar.
- ❖ Köçən yurdun qədrini, düşən yurdda bilərlər.
- ❖ Könülsüz işin axırı olmaz.
- ❖ Köpəyin qarnı tox gərək.
- ❖ Kötük üstündə çox budaqlar doğranıb.
- ❖ Namərd gəlib mərd olmaz.
Boyunca qızıl qala.
- ❖ Namərddin keç, mərddə dur.
- ❖ Namərdə tuş gələninişidüyünə düşər.
- ❖ Namərdə yaxa vermə, mərdə arxa ol.
- ❖ Namərdi bir gördüm, bir də görsəm namərdəm.
- ❖ Namərdin otağından, mərdin ağac kölgəsi.
- ❖ Namərdin plövundan, mərdin qaşığı aşığı.
- ❖ Nə dil bilsin, nə dodaq.
- ❖ Nə doğrarsan qabına, o çıxar qaşığına.
- ❖ Nə əkərsən, onu biçərsən.

- ❖ Nə eşitsin, nə də qanı qaralsın.
- ❖ Nə görsün, nə də hürsün.
- ❖ Nə yada sirrini ver, nə namərdə bel bağla.
- ❖ Nə göz görsün, nə ürək bulansın.
- ❖ Neylərəm qızıl taxtı, bir qızıl baxtım olsun.
- ❖ Niyyətin hara, mənzilin ora.
- ❖ Od yanan yerdən işıq gələr.
- ❖ Olan olub, keçən keçib.
- ❖ Ölmə eşşəyim, yaz gələr yonca bitər.
- ❖ Öndəfə eşitməkdən, birdəfə görməkməsləhətdir.
- ❖ Öz gözündə tiri görmür, özgə gözündə qıl axtarır.
- ❖ Özgəninsözünü sənə deyən, sənində sözünü özgəyə deyər.
- ❖ Öz-özünü bəyənən ağam vay.
- ❖ Öz-özünü oda yaxır.
- ❖ Pis günün ömrü az olar.
- ❖ Pis iş mərdə ar olar,
Namərd gözü dar olar.
- ❖ Pişiyin ağzı ətə çatmayanda deyər iy verir.
- ❖ Pusquda oturan yatmaz.
- ❖ Qabağagedirsən bicqardaş, dalaqalırsangicqardaş.
- ❖ Qabaqça danışma!
- ❖ Qaçanı qovmazlar.
- ❖ Qaçırılan fürsət ələ düşməz.
- ❖ Qafil yaşamaqdan ölmək yaxşıdır.
- ❖ Qapan it dişin göstərməz.
- ❖ Qarğa cəmdək üstə yığılar.
- ❖ Qarğa, qarğa, məndə qozvar.
- ❖ Qarı düşmən dost olmaz.

- ❖ Qələm əyri yonulsa da düz yazar.
- ❖ Qələm yazanı qılınc poza bilməz.
- ❖ Qələm qılıncdan itidir.
- ❖ Qələmin ucu, qılıncın gücü.
- ❖ Qılıqlı min evi yeyər, qılıqsız bir evi də yeyə bilməz.
- ❖ Qız da oğlan da övladdır, hər ikisi bir-birindən şirin.
- ❖ Qız evlərdə tanınar, ipək dəzğahda.
- ❖ Qızım, sənə deyirəm, gəlinim, sən eşit!
- ❖ Qoç döyüşünə qoç dözər.
- ❖ Qoç igid qurddan çəkinməz.
- ❖ Qoca başqa, qocaman başqa.
- ❖ Qoca evin sütunudur.
- ❖ Qoca qurd kahasından çıxmaz.
- ❖ Qocadan demək, Cavandan əmək.
- ❖ Qocanın biliyi, cavanın biləngi.
- ❖ Qocaya hörmət elə, sən də qocalacaqsan.
- ❖ Qoçdan qoç törər
- ❖ Qoçun buynuzu qoça ağırlıq eləməz.
- ❖ Qonşu iti qonşuya hüzməz.
- ❖ Qonşu muncuğunu götürən, onu ancaq gorda taxar.
- ❖ Qonşu payı dolu gələr, dolu gedər.
- ❖ Qonşu qonşu olsa kor qız ərə gedər.
- ❖ Qonşu qonşunun itini bayatı çağıra-çağıra tapar.
- ❖ Qonşu paxıl olmasa, bağ çəpəri neylər?!
- ❖ Qonşu qonşuya baxar, Canını oda yaxar.
- ❖ Qonşum sağ olsun, ocağından od verməsin.
- ❖ Qonşunu iki inəkli istə ki, özün bir inəkli olasan.
- ❖ Qonşunun haqqı axirət haqqıdır.
- ❖ Qorunan baş salamat olar.

- ❖ Qorxan gözə çöp düşər.
- ❖ Qorxan öküz cütə getməz.
- ❖ Qorxaq gündə yüz yol ölər, igid ömründə bir yol.
- ❖ Qorxaq hər şeyi dörd görər.
- ❖ Qorxaq nə zərər eylər, nə mənfəət.
- ❖ Qorxaq öz kölgəsindən də qorxar.
- ❖ Qorxaq qaçar hay gəlməmiş,
Çırmanar keçməyə çay gəlməmiş.
- ❖ Qorxu adama yalan dedirdər.
- ❖ Qorxu adama yalan söylədər.
- ❖ Qorxu başa bələdir.
- ❖ Qorxursansa pişikdən,
Niyə çıxırsan deşikdən.
- ❖ Qoyun quzusunun ayağını basmaz.
- ❖ Qoyunu qurda tapşırıb.
- ❖ Qulağının dibini görəndə...
- ❖ Qurbansız bayram olmaz.
- ❖ Qürbətdə xan olunca, Vətəninə dilən, gəz.
- ❖ Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
- ❖ Qurdun qonaqlığına get, köpəyi də yanınca apar.
- ❖ Qurunun oduna yaş da yanır.
- ❖ Quş var ətin yeyərlər, quş var ət yedirdərlər.
- ❖ Quşqun olub quyruq altına keçincə, yüyən ol başa keç.
- ❖ Qüvvə hər şeyi, ağıl qüvvəni sındırar.
- ❖ Quyuya su tökməklə quyruq sulu olmaz.
- ❖ Samanlıqda iynə axtarır.
- ❖ Savadsız adam kor kimidir.
- ❖ Səbr ilə halva olar, ey qora səndən, bəsləsən atlaz olar
tut yarpağından.

- ❖ Şerti şumda kəs, xırmanda şana-kürək sınmasın.
- ❖ Sidqilə dostolan ürəkdəndə birgərək.
- ❖ Sınan gəmiyə nə külək.
- ❖ Şirin dil ilanı yuvadan çıxardar.
- ❖ Sırr açandan el qaçar.
- ❖ Sırrını demə dostuna, dostunun da bir dostu var.
- ❖ Söhbət ki var, bulaqdır, kəsilməsə axacaq.
- ❖ Sonra qızıb banla.
- ❖ Sonrakı peşmançılıq fayda verməz.
- ❖ Soruşan dağları aşar,
Soruşmayan düzdə çaşar.
- ❖ Söyləyən olma, dinləyən ol.
- ❖ Söyləyəndən dinləyən arif gərək.
- ❖ Söz bir olsa, dağ oynayar yerindən.
- ❖ Söz çeynəyən çox, söz deyən az.
- ❖ Söz danışığından keçər.
- ❖ Söz doğar.
- ❖ Söz götürənin, yer oturanındır.
- ❖ Söz həyatın bəzəyidir.
- ❖ Söz insanın vuran əlidir.
- ❖ Söz ki var, dəmirdir, vurduqca uzanar.
- ❖ Söz odur ki, haqqa vara.
- ❖ Söz qılıncdan kəsərlidir.
- ❖ Söz sözü çəkər, arşın bezi.
- ❖ Söz sözün dayağıdır.
- ❖ Sözvareliçində, sözvareviçində.
- ❖ Söz vaxtına çəkər.
- ❖ Söz verər, bez verməz.
- ❖ Sözdən söz çıxar.

- ❖ Sözdən söz götürür.
- ❖ Sözlə plov olmaz, yağ ilə düyü gərək.
- ❖ Sözü ağzında bişir, sonra çıxart.
- ❖ Sözü asta, ürəyi tasvasda.
- ❖ Sözü at, yiyəsi götürər.
- ❖ Sözü məqamında deyərlər.
- ❖ Sözü söz kəsər.
- ❖ Sözü sözdən alarlar.
- ❖ Sözü yaxşı anla,
- ❖ Sözün başı axırından bilinər.
- ❖ Sözün damarı olar, çəkdikcə uzanar.
- ❖ Sözün də qanadı var.
- ❖ Sözün doğrusun de, min atını çap.
- ❖ Sözün doğrusunu zarafatla deyərlər.
- ❖ Sözün ilə işin bir olsun.
- ❖ Sözün yalanı olmaz, yanlışı olar.
- ❖ Sözün yaxşısı baldan şirin olar.
- ❖ Sözün zahiri zərif, batini lətif olmalıdır.
- ❖ Sözünü bilməyənə aşağı başda da yer yoxdur.
- ❖ Suda boğulan saman çöpündən yapışar.
- ❖ Sular hərəkətlidir,
Torpaq bərəkətlidir.
- ❖ Tək əldən səs çıxmaz.
- ❖ Təkədə qoç hünəri olmaz.
- ❖ Tənbəl deyər: "Bu gün oynaram, sabah oxuyaram".
Çalışqan deyər: "Bu gün oxuyaram, sabah oynaram".
- ❖ Tezduranlatezevlənənuduzmaz.
- ❖ Tor atan balıq tutar, nə böyüyü, nə kiçiyi.
- ❖ Torpaqda itki olmaz,

Kötüksüz bitki olmaz.

- ❖ Toydan sonra nağara, xoş gəldin, bayram ağa.
- ❖ Toyun axırında zurna belə səslənər.
- ❖ Toyun əvvəlinə getmə, axırına da qalma.
- ❖ Toyunda qəlbirlə su daşayım.
- ❖ Tula itdən də murdar.
- ❖ Uçan damın böyüklüyü binövrəsindən bilinər.
- ❖ Ucuz ətin şorbası olmaz.
- ❖ Uşağauşaqqdeyiblər, böyüyə böyük.
- ❖ Uşaq atadan yox, anadan yetim qalar.
- ❖ Uşaq evin yaraşığıdır.
- ❖ Uşaq gördüyün götürər, eşitdiyin deyər.
- ❖ Uşaq sözün düzünü deyər.
- ❖ Uşaq, atasını hamıdangüclü bilər.
- ❖ Uşaqılıqda yalançı olana böyüyəndə inanmazlar.
- ❖ Vəfalı dostyadolmaz, görməsə yüzilsəni.
- ❖ Vətən həsrəti çəkdim, gözlərimə qan gəldi.
- ❖ Vətənviranə də olsa, məsəldir, məhz cənnətdir.
- ❖ Vətəndən ayrı ayrı düşsəm, viran ollam, talannam.
- ❖ Vətənə gəldim, imana gəldim.
- ❖ Vur deyənlə, vuran yarıdır.
- ❖ Vur qırxı, gedər qorxu.
- ❖ Vurabilməyən, daşınböyüyünü götürər.
- ❖ Vuran igid dayısına gəyişməz.
- ❖ Vuraram ölər, kiş deyərəm getməz.
- ❖ Yağ yağa qarışdı, yarmalar yavan qaldı.
- ❖ Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük.
- ❖ Yağmasan da gurulda.
- ❖ Yalan ayaq tutar, yeriməz.

- ❖ Yalan danışan hamını qanmaz bilər.
- ❖ Yalan ilə dünyanı gəzmək olar, qayıtmaq olmaz.
- ❖ Yalan ki var, doğrunun quludur.
- ❖ Yalan söz üz qızardar.
- ❖ Yalançı tamahkarı aldadar.
- ❖ Yalançını mənzilənədək qov!
- ❖ Yalançının evinə od düşdü, heç kəs inanmadı.
- ❖ Yalançının hafizəsi olmaz.
- ❖ Yalançının üzü qara olar.
- ❖ Yalvarmaqdan sözdən olduq, gözləməkdən gözdən.
- ❖ Yaman dil başa bələdir.
- ❖ Yaman yeyənin olsun, yaman deyənin olmasın.
- ❖ Yanan yerdən tüstü çıxar.
- ❖ Yanında igid olsun, kol dibi evin olsun.
- ❖ Yatan itləri oyatma.
- ❖ Yaxşı at nalı gözlər, yaxşı igid dalı.
- ❖ Yaxşı dostu yaman gündə sına.
- ❖ Yaxşı gündə düşmənlər gələr dost olar, igid odur yaman gündə dayansın.
- ❖ Yaxşı igid dayısına çəkər, xanım qız bibisinə.
- ❖ Yazıya pozu yoxdur.
- ❖ Yel aparan yelinki,
- ❖ Yeməkdən ümid yaxşıdır.
- ❖ Yeməklə dostolanıllərlə küsülü qalar.
- ❖ Yer, oturan adamla şərəflənər.
Yerdə qalan mənimki.
- ❖ Yerində qulağı var.
- ❖ Yerlərdir haman yerlər,
Görünməz oldu illər.

- ❖ Yersiz gəldi, yerli qaç.
- ❖ Yıxılan ağaca balta çalan çox olar.
- ❖ Yoldan çıxanı yol vurar.
- ❖ Yoldaşını nişanver, özünü tanıt.
- ❖ Yurddan çıxsan da, eldən çıxma.
- ❖ Yuxarı başdayeryoxdur, aşağı başdadaoturmur.
- ❖ Yüz ölç, bir biç.
- ❖ Zəri də var, zoru da.

AZƏRBAYCANDA YAŞAYAN XALQLARIN ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

---

1. AVAR ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

---

* ГонкӀол кӀинчӀид мошокӀ багъана, бацӀил кӀинчӀид гӀи ганкъна.

Siçanın balası kisəni deşər, canavar balası qoyunu boğar.

* Кида гъоцӀо гӀемерлърилтъи кьугӀаб бена.

Bal çox olsa, acı gələr.

* Бицнухъалтъи меер мугӀрухъ кӀала божун, бицнухъалтъи гӀамал хъисала божнугуй.

Desələr, dağ dağın yanına gedib, inan, desələr, xasiyyətini dəyişib, inanma.

* Аллагъасиги лъикӀал ракъал ракъана.

Allah da münbit torpaqları sevir.

* БугӀата кьороб гимиш билъатуну, гъирагъуса цӀедул кӀенчӀ бичахийлъул магӀна шеб?

Əkin qırağından keçə balalarını qovmaq mənasızdır, əgər əkin ortasında camışlar otlayırsa.

* Гъидил бакӀ долъул сисийса батана.

Qarğanın yuvası qarılısı ilə tanınar.

- * Дур бунахл шеб дуа лъабишина батну гъеалъи, мун бунахлу хьалуру.
Nə günah etdiyini bilmirsənsə, demək, günahkar deyilsən.
- * Хлайван къаса, инсан угъриса чарчараб бо'на.
Heyyvan zahirən, insan daxilən rəngarəngdir.
- * Къад верасул рокъ, росу лъуаразухъ бо'на.
Kənardan gələnin evi kəndin qırağında olar.
- * Планк члазагланго хьаг цлудуа къад лъогуь.
Dovşan kolluqda ikən qazanı ocağa qoyma.
- * Карабгуну къараб нижер буго, хутлраб чадал.
Nə yeyib-içdik, bizimdir, qalanı özgənin.
- * Бох бекараб цледа къад, михъул гьетлги бихана.
Ayağı qırılmış keçinin üstünə palıd ağacı da yıxılar.
- * Парба хлалъи цлул бена, калдил хлалъи гъан бена.
Öküz ölsə, ət araba sinsə, odun olar.
- * Лекъасул растадги лекъаб бо'на.
Axsəğin kölgəsi də axsaq olar.
- * Чи лъикав ватилъи руччабайги ликъай йена, руччабай ликъай йегъухьалъи чиги ликлав вена.
Ər yaxşı olsa, arvad da yaxşı olar, arvad yaxşı olsa, ər də yaxşı olar.

* Жигъируд кларав нахъи вусалуру, нухлид кларав нахъи вусала.

Cığırla gedən qayıtmaz, yol ilə gedən qayıdar.

* Ихларав дағлатуну, миск|инльуса хлалт|утуну вахъу хъана.

Qorxudan qaçtaqla, kasıbçılıqdan işləməklə qurtarmaq olar.

* Мискъинчияс бугла бокъзи глоло меерги бахъна.

Kasıb bir ovuc buğda üçün dağları aşar.

* Мискъинчиясул вас рец гъеав, яс берцинай йона

Kasıbın oğlu qürurlu, qızı da gözəl olar.

* Рукъуса бечельзи вакъ, х|инзи эркенав.

Tarlada varlanıb, azadlıqda ölmək istərdim.

* Бечельи шайги чадай, дие шайги сагъаб черх.

Var-dövlət özgənin, can sağlığı mənim olsun.

* Бихъинчи льана хъаразухъ.

Qoşaq məqamında tanınar.

* Росну унти бена я бечеясул боц|итухуну, яги мискъинчисул чантану.

Xəstəlik aula ya tacirin yükündə, ya da dilənçinin torbasında gələr.

* Дана кунид къарт|льна, адам замануд.

Öküz yedikə, insan zaman keçdikə güclənər .

- * НухI(нух) кIоласи гьалмагъ, росну хутIрасе гьудул кьурагIала.
Yolda yoldaş, aulda dost.

- * Чудуа умудлъбутун гIакълу кудиса кьогуй.
Çörək ümidi ilə ağlını itirmə.

- * Гьидингуяв хIалтухъан кунана гьалбацI гIадин.
İşdə fərsiz, yeməkdə şir.

- * Гьар цочи жинел рикъив вуго хан.
Hər kəs öz evində xandır.

- * Агьаб сональ лъудуа кьад танхъу вегьухъалъи, кьад белъенаб сональ суртзиги (лъелдезиги) куцина.
Bu il suda olan, gələn il suda üzər.

- * Пурайяс, кIанцIлъудудцIурабгIуруарехъана.
Yetkin bir qız suyu coxalan çaya bənzər.

- * Ругъуд вас гьувунуру, гьувурав чIана.
Müharibə oğlan doğmur, doğulanı isə öldürür.

- * Цогъорасда жинед бикъраб жо цо клебекI гIадин бехъна, боцIул бекъергъанасда гьуруш кIараб гIадин риана.
Oğru oğurladığını qəpik kimi, sahibi isə manat kimi görər.

- * Плохдирав кьураб дармануса, адам мецIейса лъана.
Həkim dərmanından, insan sözündən tanınar.

- * Гъир баклаб берлъи хлимил мугъ гьетна, хлама
къадагъаб берлъи гларба кучи гъанкна.
Yükü ağır olsa, eşşəyin beli əyilər, eşşək cılız olsa, arabası aşar.

- * Бихьинчи цо нухлалъ, хлаликатав чи-нусго нухлалъ
хлана.
İgid bir dəfə ölər, qorxaq yüz dəfə.

- * Клиго берда цо цояб бехьугутлзи глоло къороб мушуш
бижила.
Gözlər bir-birini görməsin deyə aralarında burun yaranıb.

- * Шибги гураб гап гьедийтаса, цодораб гап масалуса
байбихъана.
Ağılsız söhbətə and içməklə başlar, səfeh söhbətə - atalar sözləri ilə.

- * Къад бала хлойо рехъараб, хланчрুলъну мах батана.
Baxırsan mumdur, dişləyirsən – dəmir.

- * Гедези лъа вишинуру, валъу хьуну во'зи глаги лъай.
Danışa bilmirsənsə, heç olmasa sus otur.

- * Ракъийталумуслъануру, бечелъийтагитанхъзи.
Aclıq utanmaq, varlılıq da həddini bilməz.

- * Чадалдардчардахукъадбаштанабнуклаа (цлад) рехъана.
Qonşunun dərdi evin damına düşən yağış kimidir.

- * Парцуд ханги нукарав, нукаравги хан гъувуна.
Pul xanı nökər, nökəri də xan edər.

- * Довшанул (гланкл) душман бохал, члоролилгъул душман-долгъул ахи.
Dovşanın ayaqları ona düşməndir, bildirçinin isə-səsi.

- * Гъумардул берцинлгъуй глоло кьусрал, насилул берцинлгъуй глоло вас кьураглала.
Üzün gözəlliyi üçün qaş, nəslin gözəlliyi üçün oğul lazımdır.

- * Рокьи тламзи глоло-берцинлгъи, макъу шинзи глоло-къанальру кьураг|алуру.
Sevgi üçün gözəllik, yuxu üçün yastıq lazım deyil.

- * Хлерхъараб букъази глоло бакъ, букъараб хлерхъизи глоло – шоб (шуб) кьураглала.
Yaşı qurutmaq üçün günəş, qurunu islatmaq üçün şəh.

- * Гъудул кьиндал гуро, риидал кьураглала.
Dostunu qış üçün yox, yay üçün seç.

- * Рух| жандагуа, боц|и кудиб бези хъала.
Ruh canda, var-dövlət isə əldə olmalıdır.

- * Байбихьилта гучаса хоно гъеилгъи, даглатуну клолаб мехаль мегъейса хоно клануру.
Bəri başdan buyuzundan tutmasan, sonra quyruğundan tuta bilməzsən.

- * Кумагкьезигитбилрерлъи,
гунклазцохложогъубуклануру.
Köməyində pişiklər varsa, siçanlar heçnə edə bilməzlər.
- * Хларасдацадахъхлунуренуру.
Ölənlə ölmək olmaz.
- * Бекьерсагъаббегъ ухъальикъадрегъара брекьел
гицилъна.
Əgər baş ağıllansa, əyin də təzələnər.
- * Ихланав (хлинкьулев) цодорав, ихланурав гладаласдаса
лъикі.
Ağıllı qorxaq qorxmaz dəlidən yaxşıdır.
- * Маці жибги цо бечелъи.
Dil özündə bir xəzinədir.
- * Киса бераб лъанураб бечелъул клараб бакіги лъануру.
Mənbəyi bilinməyən var-dövlətin axırı olmur.
- * Никахліги, рокъги (рукъ) цлумзи лъай.
Nigahı və evini qorumağı bacar.
- * Бекьергъанийзухълъе, чдагохутдиби.
Başın harda salamat olacaqsə, oraya qoy.
- * Ругъулъвишуахирта, рикъивклोलалънувишуцеве.
Döyüşə ən axırda, evə gedəndə qabaqda dur.

- * Чу гали боклийтса, адам мецлейса лъана.
At yerişindən, insan danışığında tanınar.
- * Берцинаб-бехънабгуру, берцинаб-реклејкьбулаббо'на.
Gözəl-görünən deyil, xoşa gələn gözəldir.
- * Ихдалхьинчасхаслухъхъануру.
Yazda əkməyən payızda biçməz.
- * Гъородгладинбикзибакъарси, цохлоклуйшвана.
Küləyin pulu tüstü ilə ödənər.
- * Племерсердарасдаглемераббехъна,
глемерцалрасдаглемерабльана.
Çox gəzən çox görər, çox oxuyan çox bilər.
- * Бегьинцвунувехеваштанурав, кьотунвехеваштана.
Qələbə çalib sakitləşməyən uduzanda sakitləşər.
- * Лъид цог чи вехе гламрилъи, цо кьояль живги цогияс
гъаб кьойну гламна.
Əgər kimisə rüsvay etsən, bir gün özün də rüsvay olarsan.
- * Жамаглатуй глоло рагли бицанав, жамаглатуй глоло
векердала.
Çataat üçün söz deyən çataat üçün çalışandır.
- * Мухул устарав вогьнуру, дибирав вакъу хутнуру.
Dəmirçi işüməz, molla ac qalmaz.

- * Риидал чолнил хлалтллузухъ, кьиндал рикъил хлун.
Yayda tarlada ol, qışda-evdə.
- * Хлалтухъанзалматцлабечельна, хлалтибакъанурав-
члорогуялпикруяз.
Tənbəl xəyalı ilə, işgüzar əməyi ilə varlanar.
- * Гьоболчиясда бала чед бекун, чодуа бала чодуй кен кье.
Qonağa baxıb çörək kəs, atına baxıb yemini ver.
- * Руччабай (члужу) лъиклай йези глого йеци, чу лъиклаб
бези – кер бачун.
Arvada tərif, atanəvaziş.
- * Кен хирай глакдаа лъиклса балана, чи вакъанай чодуа
лъиклса балана.
Yeməyi sevən inəyə, əri sevən ata yaxşı qulluq edər.
- * Гьалбацл гьсаб рохъоб, цид жинед жиб бехъзи богъна.
Şir olmayın meşədən ayının səsi gələr.
- * Ихланурал нухлиа рахъна, хлаликатал базарну клана.
Qorxmazla yürüşə, qorxaqla bazara.
- * Гьоболчийсул мугъалда меседул печат бо'на (досул
рицкьи жинеа цадахъ кьуна).
Qonağın belində qızıl möhürü olar.
- * Пелму буго бикъукланураб, цлудуд бохлнураб,
турнураб, даима цадахъ бугаб бечельи.
*Elm nə oğurlanan, nə yanan, nə çürüyən, nə də heç vaxt
itməyən, həmişə yanında olan bir sərvətdir.*

* Пелмулъул байбихьил глакълу, глакълулъул байбихьил сабру.

Elmin başlanğıcı-ağıl, ağlın başlanğıcı- səbrdir.

* Пачахлав лъикаб вуго бицну бена досул хлаба къад цледул кленчл глорцзи глеяб хер бижральнойу.

Padşaha o vaxt yaxşı deyərlər ki, qəbri üstə bir keçi balasının doyaacağı qədər ot bitmiş olsun.

* Гуллид цо адам члана, хабараль – анцлго.

Güllə bir nəfəri, söz on nəfəri öldürər.

* Къулид метхарав вична, бечельуд метхарав киддаги.

İşkidən sərxoş olan aylar, var-dövlətdən sərxoş olan ayılmaz.

* Хлалтлиль хлалтлу куцизи вогъна, гли – боцлиль - гедези.

İşləmək işi, var-dövlət – danışmağı öyrədir.

* Хлалтлусдухун хлалтли, куналусдухун кунай.

İşləyənlə işlə, уеуənlə уе.

* Мацл гъутлаб, киндир халаб лъик.

Dil qısa, kəndir uzun yaxşıdır.

* Битлраб хабар бицарасул раклги къад рекъана.

Həqiqəti söyləyəndə ürəkdə razı qalar.

* Чадал чодуа къаса пилчихуну раштана.

Özgə atından palçığa düşərlər.

- * Хонжроа рахІму лъануру, гуллилги бер бо'нуру.
Həncərdə mərhəmət, güllədə söz olmaz.
- * Жинеа лъанураб жо цлухнурав чи вуго гладалав, лъанаб жо цлухнав чиги – гадалав.
Özü bilməyib özgədəndə soruşmayan-ağılsızdır.
- * Жинел боцли чохъхъод, чадал боцли бераз кана.
Özgə malını qarnı ilə ueyər, öz malını gözü ilə.
- * Жив-жив чияси глоло жинел бакІ жиней Багъдад буго.
Hər kəs üçün öz vətəni Bağdaddır.
- * Кинжота жаниб шеб буго бугъниа лъана.
Yeməyin içində nə olduğunu qaşığı bilər.
- * Бечеяси глоло лъиклтъи гъубуй – къеп нухлуд биинта рехъана.
Varlıya yaxşılıq etmək daşı yağlamaq kimi bir şeydir.
- * Гъубигъанасухъ чед бо'на, чанахъансухъ – гъан.
Dəyirmançada çörək, ovçuda ət olar.
- * Бикъарда глакълу бегъи цо месед буго.
Başda ağıl olması qızıldan qiymətlidir.
- * Глакълу гелму гъе'ну тлоюгъануру.
Elm olmasa, ağıl çiçəklənməz.
- * Цодорасул глакълу бикъарда, гладаласул глакълу мацІалда къад бо'на.
Ağıllının ağılı başında, ağılsızın ağılı dilində olar.

- * Клудав чи хларальну рукъ, хизан хларальну ракл
члобогульна.
Yaşlı öləndə evdə, cavan öləndə qəlbə boşluq yaranır.

- * Плакъласе цо ишар гуна, г|адаласда бич|зи богъзи
хъана.
Ağlıya bir işarə bəsdir, ağılsıza başa salmaq lazımdır.

- * Хлалтлул бекъергъанасул пикруйта хлалтли,
хлалтлухъансул пикруйта кен бо'на.
Sahibkar iş, fəhlə isə yemək barədə fikirləşər.

- * Лъикав цлакъав чи лъикаб хабар риарильну тамахлна,
гешав чи къадиги гешса къадна.
*Yaxşı igid yaxşı sözdən yumşalar, pis igid pis sözdən
bərkiyə.*

- * Хлалтли бакъараси – гъобо, дард-пикру бакъараси - гли-
боцли къураглала.
İş istəyənə dəyirman, dərd-kədər istəyənə - mal-qara.

- * Эмцул (инсул) къимат жив хлунутун клараса нахъа
лъана.
Atanın qədri öləndən sonra bilinər.

- * Эмцул рахъисаб глагарлъи какугуй, эбелалъул
рахъисаб глагарлъи бецугуй.
*Ata tərəfi qohumlarını pisləmə, ana tərəfi qohumlarını
tərifləmə.*

- * Бєрда бєхьраб буго битраб, риараб – гьєбєс.
Gördüyün – həqiqət, eşitdiyün – yalandır.

- * Вєхьас гьєда, гьєдги мєгьєа богьна.
Çoban itə, it də quyuğa tapşırar.

- * Жинєл яс чадал ваддаса льикл.
Doğma qız yad oğuldan yaxşıdır.

- * Мун цєр батальи, дунги магь буго.
Sən tülküənsə, mən də quyuğuyam.

- * Кьухьата кьаса, рохлотлата глодоса льугьун.
Hündürün altından, alçağın üstündən keç.

- * Банурас хлус клудаб боклна.
Vura bilməyən dəyənəyün böyüyündən yarışar.

- * Мєх шинчлугун кьамахл гьотлоаса бортануру
Vaxtı gəlməmiş yarpaq ağacdan tökülməz.

- * Бихьараб мєсєд буго, бицараб – гьарапул.
Saxladığın qızılırsa, söylədiyün – qarapuldur.

- * Гьотлоса вортарас бицана: жив воклзи гьотлоса
вортарав вачун.
*Ağacdan uхılan dəyər ki, mənə qaldırmağa ağacdan
uхılanı gətirin.*

- * Льиклаб хабараль мєєр биглана.
Yaxşı söz ilə dağ da əriyər.

* Пончлоа бана гъотлоа бичізи.

Budağı vururlar ki, ağac başa düşsün.

* Бер бахъзаглан хъат члай.

Gözün çıxınca əl qoy (tut).

* Палата балатун тай босун, эбел йехъу яс ячун.

Atına baxıb dayçanı al, anasına baxıb qızını al.

---

2. BUDUQ ATALAR SÖZLƏRİVƏ DEYİMLƏRİ

- * Ada q'adır adä säxhäyexan hats'ära.
Atanın qədri ata olandan sonra bilinər.

- * Ağacı şirin, t'ombuli aci?
Ağacı şirindir, meyvəsi aci?

- * Aräça mek' qüşkürä.
Aralayana yumruq dəyər.

- * Ç'el şalsınar yıxtan säxh.
Söz gəzdirəndən uzaq ol.

- * Ç'el yuväna mez godok yuxhora.
Söz verənin dili qısa olar.

- * Ç'innu idmi dıx q'us yıxhära.
Hirsli adam tez qocalar.

- * Ç'ir şöxhü dingina qolt'oli.
Çır (meyvə) gəlib dəyirman çarxının ağzında dayanır.

- * Ç'uväl ugo t'ira'sär sonk'ona.
Qoyun öz səsindən qorxar

- * Cibir qapucä aräcävi.
Quyuğu qapı arasındadır

- * Cünañca xab ʿapxu yıxhäri.
Oğrunun əli uzun olur.
- * Deve qöxçede yiz ʿaşxara.
Dəvə oynayanda qar yağar.
- * Dustunır q' aloxun irħara, duşmancır qilexun.
Dost başa baxar, düşmən ayağa.
- * Duz ç'el ʿayelcir yu'ura.
Düz sözü uşaq deyər.
- * Duz ç'el ʿayelcovor xabar qe(yi)n.
Düz sözü (sözün düzünü) uşaqdan soruş.
- * Duz ç'elar päk'rim ʿanxan lañki yıxhäri.
Düz sözdən dodağı sallanan (inciyən) çox olar.
- * Duz haraqhar idmi duzcä inkäna.
Düz danışan adam düzdə qalar.
- * Ebildekir hambäz dexhera.
Canavardan dost olmaz
- * Eb ovula çoğordä xor saħarız çoğori.
Qurd ova çıxanda it qarınağrısına düşər
- * Əbildir əbildoxun yiq'ic vedelsila.
Canavar canavara arxa çevirməz.

- * Gəç feyxına çoğora.
Pişik istiliyə (isti yerə) gedər.

- * ʕAləm hələmnən, kəcəl xələmnən.
Aləm aləm ilə, keçəl xalam ilə.

- * Gicin xhiyo rixa sorgora.
Səhəng su yolunda sınar.// Səhəng suda sınar

- * Hənicir quğoa hənicir so'uli?
Öküzün gətirdiyini öküz yeyir?

- * Hər idmicir uga ts'ip'ilizin qurot'uri.
Hər adam öz qarışı ilə ölçür.

- * ʕAyelco ç'el duz yıxhərə.
Uşağın sözü düz olar.

- * ʕAyel veyi k'ulcä q'aq-q'ur dexhera.
Uşaqılı evdə söz-söhbət olmaz.

- * ʕİç yaña nə cibra ʕada ʕamoqhu.
Dərini soyub quyruğunun üstündə saxlama.

- * ʕÜl ʕavena ʕül qapko!
Gözləyənin gözü çıxsın.

- * ʕÜl ızgəna xabavi .
Gözü özgə əlindədir.

- * Har yıpäye q'ulp yudona.
Hər deyilənə razılıq verməzlər.
- * Gicin xhiyo rixa sorgora.
Su səhəngi suda sınar.
- * Rix bo'ľunız, xhəd mik'enız.
Yol böyüyə, su kiçiyə.
- * Kel veq'ercär oroxhora.
Quzu qoçdan törəyər.
- * Kınä yurtuna q'adır tüzä yurtuna hats'ära.
Köhnə yurdun qədri tüzə yurdda bilinər.
- * Kupäl dobudä heç yıxhär doduz?
Xoruz banlamayanda səhər açılmırmı?
- * Kurur hemşe kutuk 'ödöşxura.
Çay həmişə kötük gətirməz.
- * Kut laħki apku xor qudurmi yuxhora.
Kütü artıq düşən it qudurar.
- * K'uf 'apxu sü'üye k'ufula t'ul qişkira.
Burnunu qabağa uzadanın burnuna çubuq dəyər.
- * Memenca rız uga k'ik'ean quşxara.
Qonağın ruzisi özündən əvvəl gələr.

* Mik'e yiväye qa'il sädäxhäniz Qagır lahki dots'ura.
Aza qane olmayana Allah çoxu da verməz.

* Nə xix hats'əri, nə hoha.
Nə "xix" bilir, nə də "ho-ho".

* Nəfshalakco çente bo'lus yıxhəra.
Nəfsi acgöz olanın çantası böyük olar.

* Piyancə 'ülezi säd şey q'ad irqhira.
Sərxoşun gözü bir əşyanı iki görər.

* Qeribce buy 'arxu, mez godok yuxhori.
Qəribin boyu uzun, dili qısa olar.

* Səbır bo'lu dovləti.
Səbir böyük dövlətdir.

* Suru kilaxan olsoldə axsağ 'urən oroxhori.
Sürü geriyə donəndə axsaq qabağa düşər.

* Təpəncuq'cır fu 'ülumbear 'ancuna.
Qarınqulu çörəyi gözünə tərər.

* Ts'e' yavha nə kənt' cibra 'ada somorgu.
Keçini soyub bıçağı quyruğu üstündə sındırma.

* Ts'ə'ildir visa 'ular xhəd soğura.
Keçi bulağın gözündən su içər.

- * Turunuzun sa'al nã cibrizin 'ül qöçhürü.
Qaşıqı ilə yeyib sapı ilə gözünü çıxardır.
- * Qalağan hanicir rãz qona.
Tãnbãl öküz çubuq götürər.
- * Qalağan hanise rãz qışkırta.
Tãnbãl öküzə çubuq dəyər.
- * Q'acreciyo virağcoz aman dexhera.
Qış günəşinin amanı olmaz.
- * Ulu xhim pitinda hãgçãr qalãkãla.
Bu tũstũ hamının bacasından çıxar.
- * Utami sãdãxhãn qexçiyox şivnibãgãm.
Utanmasan, oynamağa nə var.
- * Vo kusxuyoxun irhã nã q'aq'q'ıldemi soxh.
Öz yumurtana baxıb qaqqılda.
- * Xacãlottu idmica mez godok yuxhora.
Xãcalãtli adamın dili qısa olar.
- * Xaşul xarmãncã maq'ami.
Xãşilin gücü xırmana qãdãrdir.
- * Xaşulcır sil qeçhiri.
Xãşil var, diş sındırar.

- * Xelo hana xel qusura.
Yük öküzünə yük vururlar da.
- * Xila soq'odə xororə ğhidi.
Atlar ölüb, itlərin bayramıdır.
- * Xora tur yin, va xaba rəz qen.
İti müşkür, əlinə ağac al.
- * Xorokir xor oroxhora, gərdən q'aç'u yixərə.
İtdən it törər, amma alaboyun olar.
- * Xorur xora q'il qodot'onşuna.
İt itin ayağını basmaz.
- * Xor şi vi ki, ç'er in şi yuxhoär.
İt nədir ki, tükü də nə ola.
- * Yazıcox puzu däd.
Yazıya pozunu yoxdur.
- * Yerildekir dust dexhera.
İlandan dost olmaz.
- * Yetim kida şada osu lahki yixhərə.
Yetimə dil verən çox olar.
- * Yetimca şül ızgəna xaba yuxhora.
Yetimin gözü özgə əlində olar.

* Yetimciz mez yuts' u laḥki yıxhəri, fu yuts' u mik' e.
Yetimə dil verən çox olar, çörək verən az.

* Yık' ilo ç' el zārāfātcä a^sa yu' ura.
Düz sözü zarafata salıb deyərlər.

* Yıxtar ğhuşxar t' ürt' əhcä sas idmiciz asant hats' ära.
Uzaqdan gələn zurna səsini adam asan bilər.

* Zıvın kura tuğä xhäd yıdävä qüşxhüra.
Səni çaya aparıb susuz gətirərəm.

* Va siva säxhä yıpüyızın siv sädärts' ära.
Ağzına olsun deməklə ağız dolmaz

---

3. XINALIQ ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

---

* Ksan qəbir dax ləttəkoarmə, cır qəbir cer.
Yaxşı günlər tez keçər, yaman günlər gec.

* Kulakışkili kaği kulakışkilim xi.
Kələklə gələn küləklə gedər.

* Çinə yaman qe sa ksan qəm tuijmə.
Yaman günün yaxşı günü də olar.

* Əvvəl çiqəli axırım kuijmə.
Əvvəli olsa, axırı da olar.

* Kok atəndə vişə latkirmə.
Köksüz ağac tez yıxılar.

* Mızındə pərinzişilli bijə koarimə.
Döyülməmiş düyüdən aş olmaz.

* İnkad dəryahiş koli zaəttəkoarmə.
Çaylar dənizə doğru axır.

* Çxi vişə kulgam çxi koarmə.
Böyük ağacın kölgəsi də böyük olar.

* Taza mükuri ksan yoktarmə.
Təzə süpürgə yaxşı süpürər.

- * Çinə kutaş kú qarpız çipxinkoarimə.
Bir əldə iki qarpız tutmaq olmaz.
- * Ucuz lîkə zeğ atkui zadimə.
Ucuz ətin şorbası olmaz.
- * Çxu vaz bijikoarimə.
Qarın pıçaq istəmər.
- * Misi nacaği çxi vişə təqitarmə.
Balaca balta böyük ağac kəsir.
- * Çir xəbər dax kaçkıtarmə.
Bəd xəbər tez çatar.
- * Mik kır cigəlli qulidəmə.
Buz nazik yerdən sınar.
- * İji aŋiğoaş, astarım çabıgirmə.
Üzü olan astarın tapar.
- * Atlasyə aği qiymət sajimə.
Atlasla bezin qiyməti bir deyil.
- * Qarannığ qisin, p̄xunzur tşə ixer k̄oarmə.
Qaranlıq olanda ulduzlar bol işıq saçar.
- * Həyardəvalıqıllı baxtlıval ksənjmə.
Gözəllikdənsə bəxt yaxşıdır.

- * Unk tondə qula gəştərimə.
Duman olmasa, yağış yağmaz.
- * Noxutu qula, kinazu inq ksanmə.
Noxuda yağış, üzümə günəş yaxşıdır.
- * Mıçı vişu gavalım calağ kuisin çipxitarımə.
Alma ağacına gavalını da calağ eləsələr, tutar.
- * Sızirdəji pozmuşkinkuijmə.
Yazıya pozu yoxdur.
- * Sırka çuton tünd qiqəli həhnəne qəçu ziyanmə.
Sirkə nə qədər tünd olsa, öz qabını çatladar.
- * Həcəli macal aŋtəijimə.
Əcələ macal yoxdur.
- * Qaqal fiçə kundə zili kiri cigə fiçə kinkujimə.
Belin islatmamış əkin yerini islatmaq olmaz.
- * Ku xəncəl çinə qinir lobğıntarımə.
İki xəncər bir qına sığışmaz.
- * Qə qingui xu şulijmə.
Duz yeyən su içər.
- * Ya yeziqəği həhə inqirmə.
Nə əkərsən, onu biçərsən.

- * Çinə budağır çuvıyə azır budağ nimzilkırqomə.
Bir budaqda oturub min budağı silkələyir.
- * Kşi ya çatkuqali hə hozi qamal qalkujmə.
Kim nəyi doğrasa, o da çıxar qaşığına.
- * Cürəğu quyu vebıgkui, hə vı zıkırmə.
Başqasına quyu qazma, özün düşərsən.
- * Kşi uxur ksanval kuiqali, hinu yamanval kəkui.
Kim sənə yaxşılıq etsə, ona yamanlıq etmə.
- * Xeyrili dalıg kurqıntarimə.
Xeyirli iş yaddan çıxmaz.
- * Nüz ləkiri arı aralılı muxukoarmə.
Bal verən arı uzaqdan bilinər.
- * Dənəse qadır qalkondəsım ixersim qadırım qalkoarimə.
Azın qədrini bilməyən çoxun qədrini bilməz.
- * Cəhilvali qədir inqer qisini muxukuiymə.
Cavanlığın qədrini qocalanda bilərsən.
- * Cəhənnəmi iji zabıgındəğu cənnətu inamkuidimə.
Cəhənnəmin üzünü görməyən cənnətə inanmaz.
- * Zəri qiymət zərgəru muxuiymə.
Zər qədrini zərgər bilər.

- * Çətinval zağındəğu rəhətvali qadır qalkujimə.
Çətinlik görməyən rahatlığın qədrini bilməz.
- * Kiraği dalıg paga yaxkui.
Bu günüin işini sabaha qoyma.
- * Paçad yurğanıx lepişiyə vixə kə.
Ayağı yorğana görə uzat.
- * Acığ kakoat – xə, qi xü şu.
Acığın gəlirsə, get soyuq su iç.
- * Yik səfər yox, çinə səfər təqə.
Yeddi dəfə ölç, bir dəfə biç.
- * Xeyri alkui muzor qaş axkakui.
Xeyri gələn deşiyə çöp soxma.
- * Aralı şulozır, zarzar plor atı hədmişilli uzax har.
Mırıq dişdən, göy gözdən uzaq ol.
- * Qilvii-qilvii qaji gus mırdar kəkui.
Qoyunu soyub dərisini quyruğu üstə saxlama.
- * Ve dərd dərd atıgoaş liş.
Dərdini dərdi olana söylə.
- * Mikir təlkiquyə qaj qamaşkəkui.
Başını çıxarıb quyruğunu gizlətmə.

- * Házır bəhər kulaku ləkikui.
Hazır məhsulu küləyə vermə.
- * Təhcili ankui, kinaj hala vixə atmə.
Səbirli olsun, qışa hələ çox var.
- * Darıxmışkuidu tünorir zıkırmə.
Tələsən təndirə düşər.
- * Təhcilivalır cə laşkırmə.
Tələsik işə od düşər.
- * Kizə vatındə ucağır cə kəkui.
Dovşanı vurmamış, ocağa od qalama.
- * Bikiyədə həyvani təsi qilvikui.
Ölməmiş heyvanın dərisini soyma.
- * Çinə girdəşilli cə gəşkinkuijimə.
Bir odundan od qalamaq olmaz.
- * Çinə çijiş qalça kúi zadimə, çinə vişəşim - maşa.
Bir ilmədən xalça olmaz, bir ağacdən meşə.
- * Çinə kuti ya kinkuiji?
Tək əldən səs çıxmaz.
- * Kətکui paçar tikan əkpitarmə.
Gəzən ayağa tikan batar.

- * Cürəğoax tənidu kula ptaşılı kōarmə.
Özğəsinə ağlayan iki gözündən olar.
- * Ve baxt kaçalı baxtışılı kōtkoa.
Sənin bəxtin keçəlin bəxti kimi olsun.
- * Fərsiz şil patişahım atansıvı.
Padşahın da oğlu fərsiz olmasın.
- * Zorillı gəçşi zoa ahi kəsmişkitarmə.
Zor ilə tikilən evi “ah” kəsər.
- * Zıt kui şulozi ksan dərman qaltırırvalmə.
Dışın ağrıyır, çək qurtar.
- * Ta ıstal təqçiqəği, ağrı sajmə.
Hansı barmağı kəssən, ağrı birdir.
- * Miçə biyarır qə çəçiri
Qara ciyəərə duz səpir.
- * Top bəşval kallu bəlamə.
Qulağın eşitməməyi başa bəladır.
- * Bəşdu kuni xəkintarmə.
Kar iki dəfə gülər.
- * Kla ixer xəkinqali, hu axırır tənidmə.
Kim çox gülsə, o axırda ağlayar.

- * Kaçali dərman unkuçağı əvvəl hinəni kalla ksan kirmə.
Keçəl dərman tapsa, başına tük əkdirərdi.
- * Həlva-həlva lisilli maş zin kəarimə.
Halva-halva deməklə ağız şirin olmaz.
- * Aċċivi cigə həlva yukudu.
Yatdığı yerdə halva istəyir.
- * Yukəatċimə-yukəatċimə liyə yik alfar qinşəmə.
İstəməyə-istəməyə deyib yeddi qutab yedi.
- * Qət aċċivirğoaş pşə çabığırdimə.
Gündüz yatan çörək tapmaz.
- * Pşilli katkui hədmi çantar pşə atkəarmə.
Atla gəzən adamın çantasında çörək olar.
- * Sin taxkui pşə səmi ċimiztarimə.
Bir dəfə kəsilən çörək yenidən yapışmaz.
- * Çozır aċċivdu, kinajir tənidmə.
Yazda yatan qışda ağlayar.
- * Bağıx lepişqali bağı kuidəmə, lepişindəqali – mıda.
Bağa baxarsan, bağı olar, baxmasan – dağ.
- * Bağı bii bağıbanmə.
Bağın atası bağıbandır.

- * Pşə dugunkuiğoaş pşə çabığtarimə.
Çörək itirən çörək tapmaz.
- * Kuçar avara katkuisəşilli pşə çabığırdimə.
Küçələri avara gəzən çörək tapmaz.
- * Mixir hazır kuyə kinajır qandəjmə.
Yayda hazırlayıb qışda yeyərlər.
- * Kiraği cücə pagayi kuşuazqilli ksanmə.
Bu günkü cücə sabahkı toyuqdan yaxşıdır.
- * Əstigayi şər sani xeyiriq ksanmə.
Səhərin şəri axşamın xeyrindən yaxşıdır.
- * Pogoçu xili kukaşiqıllı kirağ xili kaz ksanmə.
Sabah bişirilən toyuqdan bu gün bişirilən yumurta yaxşıdır.
- * Nisyə xili kukaşiqıllı nağdı xili kaz ksanmə.
Nisyə bişən toyuqdan nağdı bişən yumurta yaxşıdır.
- * Bılakui pşe dad aıtıjimə.
Oğurlanmış çörəyin dadı olmaz.
- * Bılu hanım səcçinjmə ki, bitin bıla kəoa.
Oğru elə bilir ki, hamı oğrudur.
- * Qamaaşilli bılakiri zadi axırı taəoarimə.
Gizlin oğurlanan şeyin axırı olmaz.

- * Qen bılakirğui pşim bılakirmə.
Yüyən oğurlayan at da oğurlayar.
- * Ura zaği şeytani ginəgi dugunqışəmə.
Dəmiri görən şeytan kimi gözdən itdi.
- * Aftəndə can ezrailişim çağırjimə.
Olmayan canı Əzrail almaz.
- * Çirklival cani duşmanmə.
Kir bədənin düşmənidir.
- * Mırdardu hamamırım təmiz kəarimə.
Murdar adam hamamda da təmiz olmaz.
- * Kutı kul rıdırmə, kuti hana iji rıdırmə.
Əl əli yuyar, əl də qayıdıb üzü.
- * Həyib tondə qinir takəarimə.
Eyib olmasa, gözəllik də olmaz.
- * Ptu zağindəqali iju irə kəarimə.
Göz görməsə, üz utanmaz.
- * Hürmət afiti cigə bərəkətim afitijmə.
Hörmət olan yerdə bərəkət də olar.
- * Çxiğoe cuğabıx leşindədu çxi bəlau kakudmə.
Böyük sözünə baxmayan böyük bəlayə düşər.

- * Hədəmi şu tırıkırsəqilli pil altırkıqalı ksanmə.
Adamın adı çıxınca canı çıxsə yaxşıdır.
- * Mollı çicək qantarimə, amma tasıxkusum, piyazım
qantarmə.
Molla soğan yemir, ancaq göstərəndə, qabığını da yeyir.
- * Pılı molla maçcığılli taltırqırmə.
Pul mollanı məsciddən çıxarar.
- * Pulıx ancağ molla vah, buto şərəhətim tıvunkujmə.
Pula ancaq mollanı yox, bütün şəriəti almaq olar.
- * Kasib kuloşını mollı mikir zıt kəarmə.
Kasib öləndə mollanın başı ağrıyar.
- * Mollı şax Ğucari yezaķoa.
Mollanın qarnını Allah doyursun.
- * Soe avadanval ximişilli muķukəarmə.
Kəndin varlığı onun tüstüsündən bilinər.
- * Kla arağışilli piyan qiqalı ayılmışkuidmə, kla dövlətişilli
piyan qiqalı ayılmışkuidimə.
*Kim araqdan piyan olsa, ayılacaq; kim dövlət işindən
piyan olsa, ayılmayacaq.*
- * Tamahkari şax zilarmə, pil zilarimə.
Tamahkarın qarnı doyar, gözü doymaz.

- * Nuk cürəğöedəqi kuna vedəmə.
Saman özğanin də olsa, samanlıq ki sənindir.
- * Alverçi kasıbval yə varrıval kışox totux muxûkoarmə.
Alverçinin kasıb və ya varlı olması öləndən sonra bilinər.
- * Aâtısım plor žıma kōarmə, aâtōndəsım i
Var-dövlət olanın gözü qızarar, olmayanın üzü.
- * Imzi pşə axtarkirmə, toxi – dahva.
Ac çörək axtarar, tox - dava.
- * Imzadu toxğoe nukarmə.
Ac toxun nökaridir.
- * Toxi imzaş ya xəbər?
Toxun acdan nə xəbəri?
- * Şax imza, əgni taza.
Qarın ac, paltarı təzə.
- * Imza kukažu mikər kor dəxarmə.
Ac toyuq yuxuda darı görər.
- * Şalvar aâtōndə hädmu mikə bez daxarmə.
Şalvarı olmayan adam yuxuda bez görər.
- * Hinu düşəg antmə, yurğan - žoamə.
Onun üçün döşək yerdir, yorğan – göy.

- * Hədəmi kasıb qısını kilinzim hini zu kurpinqinkitarmə.
Adam kasıb olanda, dostları da onun adını yaddan çıxarır.
- * Borc tençqirval rəhətmə, lakirval çətin.
Borc almaq asandır, qaytarmaq çətin.
- * Borclu borcli sağluğval yukoarmə.
Borclu borclunun sağlığını istər.
- * Zərəri yarılı taltıbjırvalım xeyrimə.
Zərərin yarısından qayıtmaq da xeyirdir.
- * Ləkpişi cigəlli əjdaha hədmimə, hini ung zimiri ungmə.
Baxanda əcdaha kimi görünür, ancaq ürəyi sərçə ürəyidir.
- * Qamilli ləkui, unqullu altırqui.
Qasıqla verib, sapı ilə çıxartdı.
- * Cuğabırdır ksan atmə, ung mırdar atmə.
Sözləri yaxşıdır, ürəyi natəmiz.
- * Ungumi açar mizmə.
Ürəyin açarı dildir.
- * Miž ungi açarmə, iji - həynəmə.
Dil ürəyin açarı, üz – güzgüsüdür.
- * Zi hədmi miž vixə koarmə.
Harın insanın dili uzun olar.

- * Kşi kul boş qoa, hini mižim gijədə.
Kiminin əli boşdur, onun dili qısa.

- * Paçaxıllı əxilqındu toçkudmə, mižilli əxilqındu
toçkuidimə.
Ayaqdan ilişən durar, dildən ilişən durmaz.

- * Vi miž oxur düşmanmə.
Öz dilin özünə düşməndir.

- * Alimi koli miž vaqqındə, usti koli kul yaqqındə.
Alimin yanında dilini saxla, ustanın yanında - əlini.

- * Ən inkə tikan hini mižmə.
Ən iti tikan onun dilidir.

- * Hədəmi hine cuğabi zamasi kəarmə.
Adam öz sözünün sahibi olar.

- * Lıgıldı cuğab sa kəarmə.
Kişinin sözü bir olar.

- * Cürəğoe cuğab cığakui.
Başqasının sözünü çeynəmə.

- * Cuğab pxi çıka.
Sözü bişir, danış.

- * Hini e cuğab paçi rıçı laftaxışəmə.
O mənim sözlərimi ayağı ilə tapdalayıb keçdi (yəni saya salmadı).

- * Şuli cigə çıkırı cuğabıx top çaxıncui.
İçki məclisində deyilən sözlərə qulaq asma.
- * Loti miž lotu muşukdəmə.
Lotunun dilini lotu bilər.
- * Düz cuğabi ungumur maş liqtarmə.
Düz söz ürəyi deşər.
- * Haq cuğab qal kəarmə.
Düz söz acı olar.
- * Dabxeri iji žıma kəarmə
Yalan danışanın üzü qırmızı olar.
- * Muşuival kiyəmə, haqıl zamasimə.
Bilmək- qonaqdır, ağıl- ev sahibi.
- * Haqıl yaşır vah, kallar atkəarmə.
Ağıl yaşda yox, başda olar.
- * Həqıl kallar təkəarmə, pəpaxır vah.
Ağıl başda olar, papaqda yox.
- * İxer muşuği dənə çıktarmə.
Çox bilən az danışar.
- * Çağıdu həqıllı kəarmə, dugunkudu maylın.
Tapan ağıllı olar, itirən dəli.

- * Uxur saji muşoetmə, saji vah.
Birini bilirsən, birini yox.
- * İxer likuvğu ixer muşukoarimə, ixer katğığu ixer muşukoarmə.
Çox oxuyan çox bilməz, çox gəzən çox bilər.
- * Tşə lıktorşını şuxamır atğı muşukoarmə.
Səhərin açılmağını birinci dəyirmançı bilər.
- * Cəməhəti ptaşılı altışkuidu çxi koarimə.
El gözündən düşən böyüməz.
- * Usal hədmu sa vahna yukui.
Fərsiz insan bir bəhanə istər.
- * Tünt hədmi dax inqer koarmə.
Əsəbi adam tez qocalar.
- * Sa put qə qinində hədmi muşukui zadimə.
Bir put duz yeməmiş adamı tanımaq olmaz.
- * Mıda midu rastkabiğindəqəği, hədmi hədmu rastkakudmə.
Dağ dağa rast gəlməsə, insan insana rast gələr.
- * Həhnəni təhrif kiri uşta uşta yimə.
Öz-özünü tərifləyən usta, usta deyil.
- * Həhnəne qurobışılı hinu zurne sas kiliqoyimə.
Özünün nağara səşindən zurnanın səşini eşitmir.

- * Həhnənu hürmət kitondə hêdnu ha hoŭtur bıyım muŭuidimə.
Öz-özünə hörmət qoymayan dođma atasını tanımır.
- * Əgni insan ksan taŭıxkirmə, pŭŭi igid.
Paltar insanı yaxŭŭı göstərər, at igidi.
- * İgid igidiĉĉini kılarmə.
İgid igid kimi ölər.
- * Vətənir kađı - imanır kađı.
Vətənə gəldim – imana gəldim.
- * Lıgıld ĉinə nubu kılarmə, qurxađ pan nubu.
Kiŭi bir dəfə ölər, qorxaq yüz dəfə.
- * Hər pəpax niŭđoaŭıllı lıgıld kŭi zadimə.
Hər papaq geyəndən kiŭi olmaz.
- * Lıgıld tənərimə, lıgıldı dalıg kiŭarmə.
Kiŭi ağlamaz, iŭ görər.
- * Ksan pŭŭi, ixer pul, ĉinir riŭi, ĉinir xinimkir lıgıldı mıku bəlamə.
Yaxŭŭı at, ĉoxlu pul, gözəl qız, gözəl arvad kiŭinin başına bəladır.
- * Ŗsı ŭsu daldamə.
Qardaŭ qardaŭa arxadır.

- * Cer kağı kiyi həhne pşə gərəg çikakotkəoa.
Gec gələn qonaq gərək özünə çörək gətirə.
- * Sas kundə kiyə yokundə cigə çuvtarmə.
Çağrılmamış qonaq süpürülməmiş yerdə oturur.
- * Sas kundə kiyi hinəne bərişilli qantarmə.
Çağırılmamış qonaq öz yükündən yeyər.
- * Ksan kili yaman qə lazım kəarmə.
Yaxşı dost yaman gündə tanınar.
- * Yalğuz vişə maşarım təansivi.
Ağac meşədə də yalnız olmasın.
- * Kili kallax ləkiştarmə, düşman – inkəx.
Dost başa baxar, düşmən - ayağa.
- * Dost hədmi ijix əkiştarmə, düşmanı kalla musod kiftarmə.
Dost adamın üzünə baxar, düşmən başını aşağı salar.
- * Hədmi ijix leştarmə, həyvan – kufax.
İnsan üzə baxar, heyvan - ələ.
- * Hər sor sa dost ci xə.
Hər kənddə bir dost tut.
- * Pan manatıqıllı sa dost ksanmə.
Yüz manatdansa bir dost yaxşıdır.

- * Qonşix xəkinkui, mikii kikujmə.
Gülmə qonşuna, gələr başına.
- * Uzağırütüi qovumuqıllı miqelir tui qonşı ksanmə.
Uzaqdakı qohumdan yaxındakı qonşu yaxşıdır.
- * Qonşı ksan qiçali, baylağ rişim lıgıldu kuidəmə.
Qonşu yaxşı olsa, kor qız ərə gedər.
- * Qonşıllı xininikir skuğui ung dinc koarimə.
Qonşuda qız alanın ürəyi dinc olmaz.
- * Žoa unkursəqıllı qabağır qonşu unkoa.
Ev tapmazdan əvvəl, qonşu tap.
- * Ure şalam nişiyə argab unzuka.
Dəmir çarıq geyib nişanlı axtar.
- * Kşi dax zınas skuidəqi, kla dax mişelli foçğudqi paşman kuidimə.
Kim tez gəlin getiribsə, kim tez yuxudan dursa, o peşman olmaz.
- * Lıgıldyə xininikir çinə boyunduruği lixizicindurmə.
Ərlə arvad bir boyunduruqda olan öküz kimidirlər.
- * Žoa kantırkırdəm xininikirmə, gəçşirdəm.
Ev dağıdan da arvaddır, tikən də.
- * Bəd xininikir aŋi žoa cənəhhəmu uxşəsmə.
Bəd arvad evi cəhənnəmə döndərər.

- * Baylağ lıgıldu çirkin xinimkir qismət kôarmə.
Kor kişiyə çirkin arvad qismət olar.
- * Bii kisını çinə səfər yetimmə, dədə zikisini – yik səfər.
Ata öləndə bir dəfə yetimsən, ana öləndə - yeddi dəfə.
- * Rişiş çiretmə, zımasu yax kıla.
Qıza deyirəm, gəlin eşitsin.
- * Çxi-misi aǾtəndə zoa barakatım aǾtəjimə.
Böyük-küçük olmayan evdə bərəkət olmaz.
- * Həyəl aǾtəndə zoa xü aǾtəndə zoxicçin kôarmə.
Uşaq olmayan ev, susuz dəyirman kimidir.
- * Həyəl tui zoa bazarmə, aǾtəndə zoa ziyartmə.
Uşaq olan ev bazardır, olmayan ev qəbir.
- * Həyəl təmiz şüşəmə, va hinel ta rang zixuqali hini hə rang tıvurmə.
Uşaq təmiz şüşədir, sən ona hansı rəngi sürtsən, o həmin rəngi götürər.
- * Bala nüziqilli zin kôarmə.
Bala baldan şirin olar.
- * Zœ yaraşığ həyəlmə, sifrə yaraşığ – kiyə.
Evin yaraşığı uşaqdır, süfrənin yaraşığı – qonaq.
- * Həyəl lahandır, liqez çotır aǾtorşını vərdis kirval lazımmə.
Uşağa beşikdə, buzova sicimdə vərdis vermək lazımdır.

- * Zöe cuğab hâyəlişilli sorşına, soe cuğab maylınışilli.
Evin sözünü uşaqdan soruş, kəndin sözünü dəlidən.
- * Hə eng̈ təkuijmə ki, maylın atfəndə?
O toy yoxdur ki, dəli olmasın.
- * Maylınışkili tar vəzinkui zad vimə.
Dəlidən adama dost olmaz.
- * Maylını hılamım maylınmə.
Dəlinin eşşəyi də özünə oxşar.
- * Axmağ axmağ rastkağşəmə.
Axmaq axmaqla rastlaşar.
- * Axmağ hıne axmağval gılı tıvur zadimə.
Axmaq özünü ağıllı bilər.
- * Axmağ hədmi tüküşilli tıhla düz kitarmə.
Axmaq insan tükdən ağac düzəldər.
- * Hıqılsızu gündə hıyidmə.
Dəliyə gündə bayramdır.
- * Hılamış bii çirijmə ınkallı laftıntını.
Eşşəyə çaydan keçənə kimi day deyərlər.
- * Hılamı vəç tıbıqəşin nıxerir mal vaxirdi^oəmə.
Eşşəyin buynuzu olsaydı, naxırda mal qoymazdılar.

- * Hini likuvuntını hilami qaj antıx zaçıxkirmə.
O oxuyana kimi eşşəyin quyruğu yerə çatar.
- * Hilam bikiqali, hine cigə spi çixirmə.
Eşşək ölsə, yerini qoduq tutar.
- * Həciz hilami kudu gebitarimə.
Aciz eşşəyə ikisi birdən minməz.
- * Maqa ixer biqi hilami təpig fatkitarmə.
Arpası çox olan eşşək şillaq atar.
- * Pşi atfəndə cigə hilamım pşimə.
At olmayan yerdə eşşək də atdır.
- * Hilami gus yəhər çəşşəşilli hinəş pşi kuidimə.
Eşşəyin belinə yəhər qoymaqla at olmaz.
- * Pşilli tenciğdu hilami givtarmə.
Atdan düşüb eşşəyə minir.
- * Ksan katkui pşi hinənu çucon tıvtarimə.
Yaxşı at qırmanc götürməz.
- * Cürəgoe pşi güvdu yarı kurar tenciçoarmə.
Özgəatına minən yarı yolda qalar.
- * Cürəgoe pşi güvdu qarışır tenciçoarmə.
Özgə atına minən bataqlığa düşər.

- * İmza pşi qen çîğtarmə.
Ac at yüyənini çeynəyər.
- * Pşi bijikui pi bijikondə hədmi.
At yaxşıdır, peyini pis?
- * Baxşkiri pşi şulozıx lepiştarimə.
Bağışlanan atın dişinə baxmazlar.
- * Nin aţţondəsın nukur ovu latırkoarmə.
Pişik olmayanda, siçan ova çıxar.
- * Əgər nini qənətirdir taqqəşin, hinəga hini quşurduri tum
təqqirdəşəmə.
Pişiyin qanadı olsaydı, quşların kökünü kəsərdi.
- * Havayi nini nukur çipxitarimə.
Pişik siçanı havayı tutmur.
- * Nin vaqqıntarmə nukur çipxirsu.
Pişik saxlayarlar, siçan tutmaq üçün.
- * Pxri hinəne yesi, nini zoa kurqıntarimə.
İt yiyəsini yaddan çıxarmaz, pişik – evini.
- * Hasım çebisəqilli puxru kaçın kuiqalı ksanmə.
Belə oturmaqdansa, itə daş atsaq yaxşıdır.
- * Dalı aţti pıxri gra basmişkirdəmə.
Arxalı it qurd basar.

- * Zamasi aŧtı puxri ksan çipx̧tarmə.
Sahibi olan it yaxşı qapar.

- * Z̧oe bıxax pxra şipq̧itarimə.
Ev oğrusuna it hürməz.

- * Pxra şipq̧irtomə, karvan ķuiqomə.
İt hürər, karvan keçər.

- * İnki pxra çikoarimə.
Çay iti aparmaz.

- * Pxre ḩəcəl kəxilğisin, kalla yesi inker zatırķitarmə.
İtin əcəli gələndə, başını yiyəsinin ayağına sürtər.

- * Pıxri pıxri ank rıçtarimə.
İt itin ayağını basmaz.

- * Giru kiyə lar, pxram vişkili çilar.
Qurda qonaq get, iti də özünlə apar.

- * Giru çuval tapşırmişkinkuidimə.
Qurda qoyunu tapşırmaq olmaz.

- * Gıraşilli inq̧ķuiğu çuval vaqq̧intarimə.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.

- * Çuvali yə giri çinə novırilli x̧u şuli zadimə.
Qoyunla canavar eyni nohurdan su içməz.

- * Dəvi t̂a cigə d̂üz q̂iji, qaqal d̂üz k̂uisu.
Dəvənin d̂üz yeri hansıdır ki, beli d̂üz olsun?
- * Ya dəvə k̂ilidəmə yadam dəvəçi.
Ya dəvə öləcək, ya da dəvəçi.
- * X̂u şulorini k̂azım ləşkitarimə.
Su içəndə ilan da adama toxunmaz.
- * K̂ize x̂ırızsum miçəsum nəhlət.
İlanın ağına da, qarasına da lənət.
- * K̂izi yetğü alacə çotışilli inq̂ kujmə.
İlan vuran ala çatıdan qorxar.
- * Ẑin miži k̂az yuvalli qaltırırmə.
Şirin dil ilanı da yuvadan çıxarar.
- * Mali x̂u şuvsun al kuijmə, k̂izi x̂u şuvsun – zəhər.
İnək su içəndə süd olur, ilan su içəndə - zəhər.
- * Qamaru zaği kor qaltırkuijimə.
Qarğanın gördüyü toxum çıxmıyacaq.
- * Biki candaki gus qamar kilkuqomə.
Ölən cəmdəyin üstünə qarğa yığışar.
- * Çoz latırbıği zol kılarimə.
Yaza çıxan keçi ölməz.

* Əgər halamxeri gövül atqıçağı takaşilli eng çixirmə.
Çobanın könlü olsa, təkədən pendir tutar.

* Gımaşilli sa çar təlkivirval xeyrimə.
Donuzdan bir tük də qoparmaq xeyirdir.

* Gıma dəxi-dəxiyə hu gımax kətkuiqomə.
Donuzu görə-gərə donuz axtarır.

* Balıǵ xınılli qaltışbıǵı hələtir kılarmə.
Balıq sudan çıxan kimi ölür.

* Dayaz ınkar balıǵ atkoarimə.
Dayaz çayda balıq tutur.

* Vı pişləqi, zı vi çajmə.
Sən tülkisən, mən də sənın quyruğun.

* Kizə hərabilli çipxin kuidovimə.
Dovşanı araba ilə tutmaq olmaz.

* Şuvaji cücəş xoruz koarimə.
Payız cüçasindən xoruz olmaz.

* Qurqori ağzır xu akusəşilli inqzaǵı iş çiktarimə.
Qurbaǵa ağzına su gedər deyə qorxub danışmaz.

* Hinəne zoe nukurum həhnənu sa aslanmə.
Evin siçanı özünü aslan bilər.

4. İNGİLOY ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Did mudam dovcer, xeyir ipovni.
Böyüklərə həmişə qulaq as, xeyir taparsan.
- * Qza didisiya, sçxali qi patraisi.
Yol böyüyün, su kiçiyindir.
- * Rasç dainaxe, magas veğar dainaxav.
Nə gördünsə, daha onu görməzsən.
- * Exla sen martali, me tğuvliani vikeniya.
İndi sən doğrucul, mən yalançı oldum?
- * Sxota ciri, ğobey çxiriya.
Başqasının dərdi, çəpərin çöpüdür.
- * Gelü gareiti creliya, insani qi signit.
İlan xaricdən rəngarəngdir, insan isə daxildən.
- * Tetri mova, sçağa, insnoba qi darçeva.
Pul gəldi-gedərdi, insanlıq isə qalandır.
- * Mamalma tu ar iqvla, mitam ar tendeba.
Xoruz banlamasa, məgər səhər açılmaz?
- * Xari tavi buz ver inevda, sxos buz inevda.
Öküz öz milçəyini qova bilmir, başqasının milçəyini qovur.

- * Xevi ver dovnaxav, pexze ixdida.
Çayı görməmiş ayaqqabını çıxardır.
- * Uremi gadabrunda gza igre gamoçda.
Araba çöndü, yol isə sonra göründü.
- * Er muli qalta şüd zal ver ovssçevia.
Bir baldızın ətəyini yeddi gəlin qaldıra bilməyib.
- * Dabal ğobes male dahlaxen.
Alçaq çəpər tez tapdalanar.
- * Çonsa gavsinot, tkensa vccamot davlivot.
Bizdə deyib - gülək, sizdə yeyib - içək
- * İgo do ağar aris.
Var idi, daha yoxdur.
- * Zağlisç upatrono nu darçeva.
İt də sahibsiz olmasın.
- * Bibila tu ar gaysxna meyva arikneba!
Çiçək açılmasa, meyvə olmaz!
- * Saxlisi ar monandomebi el-obas ar maydomevs!
Evini sevməyən, elini sevməz!
- * Q`ayğuy ganahts`evi tu aris, sürüts rahata mohrovs!
Qayğısını çəkən varsa, sürü rahat otlayar!

- * Şiq tsariyali naknar meyva, erja ts`q`al ağebla vargulovs!
İçi boş olan meyvə ancaq su götürməyə yararar!
- * Katmi qörtsxüt erja ç`uç`uli gumuvals!
Toyuq yumurtasından ancaqcücə çıxar.
- * Ənk moqle gza, natsnov gzaris!
Ən qısa yol, tanıdığın yoldu!
- * P`ur minas`emi, p`uri bövri ekneba!
Çörək verənin, çörəyi bol olar!
- * K`elşi lapotqay naknarisi, saxşi barakati ikneba!
Əlində bel olanın, evində bərəkət olar!
- * Zağliti zağli dabaddeba, tsxeniti tsxeni!
İtdən it doğular, atdan at.
- * Dedmamaybey sakme, şenbey vardişi!
Valideynə iş, sənə vərdiş!
- * Q`ol budağiyani xey griloşi danagruyebi bövri ikneba!
Qol- budaqlı ağacın kölgəsinə yığılan çox olar!
- * Tu gza Ğmerttan armiq`q`ons, higyiy gzit nu mihdi!
Əgər yol Allaha aparmırsa, o yolla getmə!

5. KÜRD ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Aqilê sivik, barê giran e.
Ağıldan yüngül olanın yuxusu ağır olur.
- * Ban qul be bınban şile.
Dam dəlikdirsə, damdibi yaşdı.
- * Bar neyê ber kerê, wê ker were ber bar.
Yük uzunqulağa gəlməsə, uzunqulaq yükə gedər.
- * Du barane ga çıkna bı
Yağışdan sonra öküz çullanmaz.
- * Behr bı devê kûçka heram nabe.
Dəniz itin ağzıyla haram olmaz.
- * Bela tê serê mêra.
Bəla igidin başına gələr.
- * Bi desta berda bı lınga bıdû gerya.
Əliylə buraxdı, ayağı ilə ardına düşdü.
- * Bi dınyê bışêwır bı aqlê xwe bık.
Dünyaya görə danış, ağına görə iş gör.
- * Bira hespê çê be bıla bê nal be.
Yaxşı atım olsun, nalı olmasa da olar.

- * Bira şêrê rokê be, ne roviyê salekê be.
Bir günlük aslan ol, bir illik tülkü olma.
- * Bûk li ser hespéya, kes nizané nasîbé kêya.
Gəlin at belində gələr. Ancaq kimə qismət olduğunu kimsə bilməz.
- * Darê jî bîni nebır.
Ağacı kökündən kəsmə.
- * Dema mirov got "heq" çem dîsekîne, av dîçîke.
İnsan "haqq" dediği zaman çay dayanır, su kəsilir.
- * Êş hat Şam'ê, ecelhati mırın.
Yoluxucu xəstəlik Şamdan gəldi, əcəli çatanlar öldü.
- * Gotın zırar e, kirin kar e.
Söyləmək zərərdi, düzəltmək qərar.
- * Her dar siyê ji koka xwe re nake.
Hər ağac öz kökünə kölgə salmaz.
- * Hevalê bêje "heval, heval" mede dû.
„Yoldaş, yoldaş“ deyən dostun ardınca getmə.
- * Jın keleşe mêr gırtiye.
Qadın qaladı, kişi məhbus.
- * Nabêjin kê kir; dibêjin kê got.
Kim elədi demə, kim söylədi de.

- * Jin û mêran şer kiriye, bê aqılan bawer kiriye.
Ər-arvad savaşına ağılsızlar inanar.

- * Darê zorbetiyê zû dişkê.
Qalının ağacı tez sınar.

- * Ba ji tehtê çı dıbe?
Yel qayadan nə aparar ?

- * Baran ser bahrê dibare.
Yağış dənizin üstünə yağar.

- * Bedewê çav kil kir, dilê xortan tev kul kir.
Gözəl gözlərinə sürmə çəkdi, cavanların qəlbini yandırıb - yaxdı.

- * Bexê xelkê ji meriv re nabin beran.
Özgə quzudan bizə qoç olmaz.

- * Bext nadım bı text.
Bəxti taxta dəyişməyəm.

- * Bê derpê bigere, stûyê xwe li ber zalim xwar neke.
Libassız dolaş, ancaq başını düşmən önündə əymə.

- * Bi desta berda bı lınga bıdû gerya.
Əliylə buraxdı, ayağı ilə ardına düşdü.

- * Bıra hespê çê be bıla bê nal be.
Yaxşı atım olsun, nalsız da keçinərəm.

- * Bıra rû bêşe zık ne êşe.
Üzü ağrısın, qarnı ağrımastın.
- * Bırindar bı bırına xwe zane.
Yaralı yarasını bilir.
- * Bışuğle weke mêra, bûxe weke şêra.
Adam kimi işlə, aslan kimi ye.
- * Bûk li ser hespéya, kes nizané nasîbé kêya.
Gəlin atın belində gələr. Ancaq kimə qismət olduğunu kimsə bilməz.
- * Çavê derigirtiya lı ê derivekırıyaye.
Qapısı bağlı olanın gözü qapısı açıq olandadı.
- * Çela ku morev ji hewalê xwra bi kohle rojekî bi xwe dikevê.
Dostuna qazdığıın quyuya bir gün özün düşərsən.
- * Çêlekê mara bê jahr nabın.
İlanın balası zəhərsiz olmaz.
- * Çıra jı korare def jı kerare bêfêdeye.
Çırağın kora, nağaranın kara faydası yoxdu.
- * Dıgo mırı mırıyé mıne ez zanıım çı gori gore.
Ölü mənim ölüm,nə olduğunu özüm bilərəm.
- * Dema mirov got "heq" çem dîsekîne, av dîçîke.
* İnsan "haqq" dediyi zaman çay dayanır, su kəsilir.

- * Derew dijminê Xwedê ye.
Yalan Allahın düşmənidir.
- * Dêrdê dîlekÎ, jî barê deh mîlan gÎrantîre.
Könlündəki bir dərd belindəki on yükdən ağırdır.
- * Dêrdê feqîran nan e, dêrdê axa, kêf û dîlan e.
Kasıb çörək dərdində, ağa kefdə, şənlikdə.
- * Deryê xwe bıgır ciranê xwe dız dernex.
Qapını qıfilla, qonşunu oğru tutma.
- * Dêstê dî qilêr li ser zik ê têt.
İş görən əl- tox qarının üstündədir.
- * Deste xwarinê dirêje.
Yeməyə uzanan əl uzundur.
- * Dêstkê bıvır ne jı darê be dar nakeve.
Baltanın sapı ağacdən olmasa ağaç aşmaz.
- * Dev dıxwe rû fedî dıke.
Ağz yeyər, üz utanar.
- * Deve rovi ne geha hersim go çi tırşa.
Tülkü yeyə bilmədiyi üzümə- “iylənib” -deyər.
- * Devsa şêra roviya, kırına gera mera.
Tülkü aslanın yerinə keçdi, hər yanı viran etdi.

- * Dêhn ne dêhnın; ê jı wan bawer dıkın dêhnın.
Dəlilər dəli deyil, onlara inananlar dəlidir.
- * Dıbêjn tu lı rê qede û bele lı rê.
Deyirlər, sən ki yola çıxdın, qəza- bəla da yola çıxır.
- * Dıkana Bekıro; du qalıb sabûn û çar torbe xwê.
Bekarın dukanı; iki saxta sabun, dörd torba duz.
- * Dıl, ne sifre ye ku mirov ber hemuyan veke.
Ürək süfrədir ki, hər yetənin önündə açasan?
- * Dılê şıwan bıxwaze kare, jı nêri şır derxe.
Çobanın könlü istəsə, təkədən süd sağar.
- * Dilê tırsonek timî dikute.
Qorxağın ürəyi hər an döyünər.
- * Dılé yekê ket kevireki' heft salan bi xwe re gerand.
Qadının könlü bir qaba düşdü, yeddi il bir yerdə dolandırtdı.
- * Dınya guleke, bêhn bıke û bıde hevalê xwe.
Dünya bir güldür, qoxla və dostuna ver.
- * Dıza jı dıza dızı, ardu asiman lerızı.
Oğru oğrudan oğurladı, yer - göy titrədi.
- * Di nava her gunehkî de, rêyek ku diçe kufre heyê.
Hər bir günahın içində qarğışa gedəcək bir yol var.

- * Dit ezım nedit dızım. Və ya Di sa ezım nedisa dızım.
Gördüsə mənım, görmədisə oğrunun.
- * Düşmınê te gêrikek be ji disa hesabê xwe bıke.
Düşmənın qarışqada olsa, yenə ehtiyatını gör.
- * Em dıbejin bavê me ji birçıyan di mire,ew dıbe hûn çıma
birinç ki wi çenakin.
*Biz deyirik: babamız acından ölür, o deyir: niyə ona plov
bişirmədiniz.*
- * Erd bırınc be, av rûn be.
Yer dıyü, su yağ olsun.
- * Eyarê bēnamûsa firehe.
* Namussuzun məzhəbi böyük olur.
- * Ez çı dıbêjım bılûra mı çı dıbêje.
Mənım dediyim nə, vəbalımın² dediyi nə.
- * Ez hêdi dımeşım bela dıghê mı, ez zû dımeşımez dıghêm
bela.
*Yavaş gedəndə bəla mənı tapır, sürətlə gedirəm, mən
bəlanı tapıram.*
- * Ê dızya hıngıv bıke wê mêş pêvedın.
Bal oğurlayanın cəzasını arı özü verir.

---

²Vəbal – Ərəbcə günah, təqsir, xəta deməkdir.

- * Ê jinê berde lı panıyê nanêre.
Arvadı boşayan ardınca baxmaz.
- * Ê rabe cihê wi, ê bımre jına wi dımıne.
Dursa, yatağı qalar, ölsə, qarısı qalar.
- * Êş hat Şam'ê, ecelhati mırın.
Yoluxucu xəstəlik Şamdan gəldi, əcəli çatanlar öldü.
- * Fala qereçiya lıhev derdıkeve.
Qaraçının falı birdir, atar, tutdurar.
- * Feqır çûn xwe dalıqının dıtın ku dewlemend lı ba dıbın.
Kasıb özünü asmağa getdi, varlıların ipdən asıldığını gördü.
- * Galgala ket nav dev û dırana, wê bıgere lı bajar û şarıstana.
Ağıza, dişə düşən söz məmləkətləri gəzər.
- * Gotina rast bi mirov ne xweş tê.
Doğru söz insana xoş gəlməz.
- * Gul ew gul bû baran ji lê hat şıl bû.
Gül o güldü, yağış yağdı, islandı.
- * Gurê, ku dijminî min nîn e, bila hezar salî bijî.
Mənə düşmən olmayan qurd min il yaşasın.
- * Heft cara li male xwe bi gera, payda gunəhe xalke hilena.
Evini yeddi dəfə aramamış, başqasını günahkar bilmə.

- * Hem serê xwe dîşkine hem ji xercê xwe dîde.
Həm başını yarıdırır, həm vergisin ödəyir.

- * Her kezizerek sîmbêlsorek lı hımbere.
Hər sarı hörüklünün yanında bir eşmə bığlı vardı.

- * Hetta mı xwe naskır amre xwe xelas kır.
Özümü tanıyana kimi ömrümü bitirdim.

- * Hevalê bêje "heval heval" mede dû.
"Yoldaş, yoldaş" - deyən dostun ardınca getmə.

- * Heyfa cıwaniyê piri lı pêye.
Yazıq gəncliyə ki, qocalıq dalınca gəlir.

- * Hın dıkın hın dıxwun.
Kimi düzəldər, kimi yeyər.

- * Hûrık hûrık dagır tûrık.
Dağarcığı yavaş- yavaş doldur.

- * İşê xwe bıke bı esas, bıla dılê te neke taswas.
İşini sağlam gör ki, könlünə vəsvəsə düşməsin.

- * Jı her hesinî şûr çênabin.
Hər dəmirdən qılınc olmaz.

- * Jına ne delal, çavê mirov dîêşine, jına delal dılê mirov dîêşine.
Çirkli qadın göz ağrısıdır, gözəl qadın könül ağrısıdır.

- * Kanya ku tu avê jê vexwi kevra navêjyê.
Su içdiyın bulağın gözünə daş atma.
- * Keça gan nîsandayê didan.
Qızın könlü olanda gülümsər.
- * Keçkê bêbav çiyayê bêav.
Atasız qız susuz dağ kimidir.
- * Kes nakeve gora kesi.
Heç kim heç kimin qəbrinə girməz.
- * Ki tî be nan u av, Ki tərbe dîl'da yâr dîxwaze.
Ac olan aş, tox olan Eşq istər.
- * Ku te girt bermede, ku te berda bı dû nekeve.
Tutdunsa buraxma, buraxdinsa, ardınca düşmə.
- * Kûçık ji kê bitirse bi wi ali direye.
İt qorxduğu yerə hürər.
- * Lı diné metirse, lı diniké bıtırsın.
Dəlidan deyil, axmaqdan qorx.
- * Mal li ser malê nabe.
Ev üstünde ev olmaz.
- * Mêrê qels du cara şer dixwaze.
Zəif adam iki dəfə dava istər.

- * Mırî venagere bi girî.
Ağlamaqla ölü geri gəlməz.
- * Mirov pîr dibe, dıl pîr nabe.
İnsan qocalar, könül qocalmaz.
- * Navê gur derketiye; rovi dinya xera kir.
Qurdun adı çıxıb, tülkü dünyanı dağıtdı.
- * Ne dujminê xeraba bin; dujminê xerabiyê bin.
Pislərin düşməni deyil, pisləyin düşməni olun.
- * Ne fene, ev çi dar û bene?
Hiylə deyilsə, bu nə kəndir, bu nə ağacdı?
- * Ne xwar ne da hevala, geni kir avêt newala.
Nə özü yedi, nə yoldaşına verdi, zay edib dərəyə atdı.
- * Bi xebera xweş, meriv ji qulê derdixə marê reş.
İnsan gözəl sözlə qara ilanı deşiyindən çıxarır.
- * Destê bi tenê, deng jê nayê.
Tək əldən səs çıxmaz.
- * Sêvên çê, para hirçê.
Almanın yaxşısı ayının payına düşər.
- * Jin û mêran şer kiriye, bê aqılan bawer kiriye.
Ər-arvad davasına ağılsızlar inanar.

* Heft kilamê hirçê ne, hemî li ser hirmê ne.

Ayının yeddi mahnısı var, hamısı da bir armudun üstündə.

* Gundê bêrez, konê bêpez, merivê ku bibêje ez û ez, hemî jî
ne tu tişt in!

*Bağsız kənd, qoyunsuz yaylaq dəyəsi, hər zaman “mən-
mən” deyən adam; üçü də bir işə yaramaz.*

---

7. RUTUL ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Sa yeylaxa lıxımıd yə tük yə xasiyət kiykas i.
Eyni yaylaxda otlayanların ya tükləri, ya da xasiyyətləri oxşar olar.
- * Ublus şuda ki kıvınə maa ç`alagaxdiil kavaqhas vii.
Canavarı nə qədər yedirsən də, yenə də meşəyə girməz.
- * Mık q`ıldığı t`ulq`at` i.
Buz nazik yerindən çatlar.
- * Tanbaldı yıimailəs palan ki sa xəl i.
Tənbəl eşşəyə palan da ağır yükdür.
- * Xılıra xıl silq`ar, uqhlukur xılıra qhuş silq`ar.
Əl əli yuyar. əl qayıdıb üzü yuyar.
- * Aldara yats livuxhudə aa yıimail vəşədvi.
*Yuxarıda öküzün ayağı sürüşəndə aşağıda eşşək ağlayar.
(Yıxılsa, leşini mən daşımalyam.)*
- * Xhəd qhəıııtxıır, kubkuxdax xıl qhama`.
Su axıb gedəndən sonra köpüyünə əl atma.
- * Ğvas çıgay mannas ki ma`.
Özün üçün istəmədiklərini özgələrə də arzulama.

- * Suvq`udu aslanala vuvzudu çaq`al diri vii.
Yatmış aslandansa, ayıq çaqqal qorxuludur.
- * Ğara, xırıda hampa yıkısdıqha vatandı fağra yişin yıxa i.
Qürbətdə varlı olmaqdansa vətəndə kasıb olmaq yaxşıdır.
- * Hambazaşdi yiiq`aı ç`irt`i yıkısdıq`a heyvanmaşdi yiiq`aı
q`uxhdu vişin rahat i.
*Yoldaşların arasında yaşda kiçik olmaqdansa, heyvanlar
arasında böyük olmaq rahatdır.*
- * Ç`ip`di pay vır q`uxhdu pay güzət mava`.
Kiçik pay verib böyük pay gözləmə.
- * Xaina q`ış linsəddiş.
Xain adam piylənməz (varlana bilməz).
- * Sırxçeyədi vak lııidi ki sa i, rıq` lıvxuduki.
*Oğurluq heyvanın ətini yeyən də, şorbasını içən də eyni
cür günahkardır.*
- * Yughdu vıghınnara kixhid xal sa xhıdınnada luka haas
rüiq`üid.
Yeddi nəfər kişinin qurduğu evi bir qadın yıxa bilər.
- * Xaldı sırxçeyədi üftəsinə huşnə aıçüiğüid.
*Əyər oğru bu evin (ailənin) içindəndirsə, onu tapmaq
çətindir.*

- * Sa xhıdınna kixhid xal yughdu vıghınnada kəğəhis yişid diş
Bir qadının qurduğu evi yeddi kişi yıxa bilməz.
- * Ts`ih ts`ihvalıxhvan suvuquy cıgıdıs kıl hints`ar.
Hətta keçi də oturmaq istədiyi yeri ayağı ilə eşib düzəldir.
- * Xhannə gharara yiixıinas q`innə kıt`adıla kiç`əd i.
Yayda ilan sancan, qışda ala çatıdan qorxar.
- * Suq`udu cıgıdıdı qadri luqhuzudə vats`advi.
Oturduğun yerin qədrini duranda bilmək olar.
- * Mannadı yabıya luiçuidi vaıxdə suiçhyuiçuid i.
Özgə atını minən tez düşər.
- * Xılıs vıııd mizis vır ı.
Allah bunun qoluna verəsini dilinə verib.
- * Xaldı xəbar xınxıdıgı xupka.
Evin sirrini uşaqdan soruş.
- * Cehiga uıxuid can, xumuxun fixhid xal.
Cavanlıqda qorunan can, payızda qorunan (ərzaq yığılan) ev kimidir.
- * Vıkısdı ğılğa anə vats`advi.
Sağlam olası cüce yumurtadan bəllidir.
- * Fağır hamama yıxıhdə mık linsəd i.
Növbə kasıba çatanda hamam buz bağlayar.

- * K`aldı qatirədi iərbənd biihq`idi ruiq`uid i.
Axsaq qatırın kor nalbəndi olar.
- * Xınxıra düşmanadı rikə ağaxad i.
Uşağın xətası səni düşmənin qapısına aparar.
- * Sa xukakla tur ki vaar qinsə ki.
Eyni ağacdən qaşığı da düzəltmək olar, kürək də.
- * Xırıda yiidi duxarıla bəgədə idi qunşi vaixtə kümükdüs
hirq`ar.
*Uzaqda yaşayan qardaşdansa yaxında olan qonşu tez
köməyə çatar.*
- * Çəvətidi şaltukakla viq ruiq`uiddiş.
Döyülməmiş çəltikdən aş olmaz.
- * Yıxdı yabıyədi cıbrığı rug lurzad i.
Yaxşı atın arxasından toz qalxar.
- * Mannadı xılıxhvan jaiııı favaqhas vıgar.
Özgə əli ilə kirpi tutmaq istəyir.
- * Ts`ih libgıdıgı mıtıl ki libgasvi.
Keçinin tullandığı yerdən çəpiş də tullanar.
- * Kəl ubluk kavaqhatkal kaqhar.
O, quzu canavara baxan kimi baxır.
- * Sa abbasiyədi ğılığ havır sa manıtađı q`uit`- q`uit` vaar.
*Bir abbasilıq yumurta yumurtlayıb, bir manatlıq
qaqqıldadı.*

- * Qhıvılxıdı viq`iddiş.
Otlayan ölməz (xəstəlikdən sonra).
- * Sa qoturay ts`ihirə sürüyəd tur kur haar.
Bir qotur keçi sürünün adını batırar.
- * Kaçılmıxda vıxhıdı ubramıkia ki vişir.
Buynuzdan ötrü getdi, qulağını da itirdi.
- * İxtilat cıkkınə -kıt` xülüxənə yıxa ı.
Söhbət qısa – çatı uzun olsa, yaxşıdı.
- * Dinsizədi üftəsinə imansız aıǵıud.
Dinsizin öhtəsindən imansız gələr.
- * Yik`is ǵaçagud ulus ǵagvad dıǵ.
Qəlbin görmədiyini göz görə bilməz.
- * Xurur xuruşixhan kiç`itxhır, ıblaişis fürsət vişir.
İtlər itlərlə dalaşdı, canavar fürsət tapdı.
- * Aıkkı vişidi q`açıy ulama ivuxhudvi.
Yekəpər papaq gözün qarşısını kəsər.
- * Kapırad k`ats` qhuıǵıud i, mizid k`ats` qhuıǵıuddiǵ.
Xəncər yarası sağalar, söz yarası sağalmaz.
- * Ǵadılıklanə xhıvakla yuiq`val vurıuıq`ıuddiǵ
Çörəkiə paltarın ağırlığı olmaz.

- * *Ğu kapıraxhvan yixidi ğuc xıvaxhvan yix.
Səni xəncərlə vuranı sən çörəklə vur.*

- * *Gnıdakla qhıd, qhıdakla gvıd kiğivixhudvi
(Bəzən) Cahıldən ahıl, ahıldən cahil törəyə.*

---

8. SAXUR ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Ğu süva vuxhee, zı yiğın bı` t vodun.
Sən tülküsen, mən də sənın guyruğun.
- * Ç`ak`ınbişdi aree ghalike alla ulmoyzar.
Böyüklərin ağzından sallanıb durma.
- * Arnaa idyobxhanni ghalençe eva eyxhen deş.
Sarımsaq yeməyənin ağzından iy gəlməz.
- * Ats`ıyng`uk`le mıssına g`ecena deş.
Ac toxu gormür.
- * Ək`elile ək`el hexxooxhena.
Ağıl ağıldan üstün olar.
- * Astar aq`vale gıranda vod giy`ar.
Astarı üzündən baha oturur.
- * Yızın kar zakva aldaxhvan ha`a.
Mənim əşyamı mənimlə döyüşdürürlər.
- * Gidtootuni şaltukuke birinz vooxhena deş.
Döyülməmiş çəltikdən düyü olmaz.
- * Ərab mihman eyxheng`un akka axtıda ıkkın.
Qonağı ərəb olanın qapısı gen gərək.

- * Sabır - insanın abır, cabır - şahrayn abır.
Səbir insanın, hasar küçənin abırındır.

- * Bixin aqa hets`a.
Kərki içəri yonur.

- * Vəq`ə vəq`əni g`elike, ts`e` ts`e`ni g`elike gyuvaaxan.
Qoyunu qoyunun ayağından, keçini keçinin ayağından asarlar.

- * Sa xıleka xhıt`a hoole, manisa xıleka ərdıqə ilyakka, kokavxəyeva.
Bir əli ilə arpa verir, o birisi ilə quyruğunu yoxlayır görsün, kökəlir ya yox.

- * Bissiyın pətəx çurunulqa hidiyxharang`ə, çurunus eva vod ıxha va eyhe.
Pişiyin pəncəsi ətə çatmayanda, deyir-iyələnib.

- * G`i`lina xoçeylə qəyq`ənnə, q`i`dimna q`ərç`ini çatuylə qəyq`ən.
Yayda ilandan qorxan, qışda ala çatıdan qorxar.

- * Süva ç`ank`eeqa ooxhana deş, ooxhang`ab q`öyid g`el sanad exhan.
Tülkü tələyə düşmür, düşəndə də iki ayağı ilə birlikdə düşür.

- * Xhanel dexhaylə qiyğa, k`i`iyn ilyozaras deş.
Dibində olmasa, tökülən qalmaz.

- * Dama g`idevcu xılibı qimiyk`ar.
Çayı görməmiş çırmalanma.

- * K`ats`eeqa et`uyn k`uk`eeqa qaylen.
Nə tökərsən aşına, o çıxar qaşığına.

- * Qənaka alivxuna goriylqa gyooxana.
Qarğayla uçan zibilə qonar.

- * Nicoone, vəş vəq`ə g`azanmış hav`una xhinne vor
g`alirxhu?
Nə uzanıbsan, elə bil yüz qoyun qazanıbsan?

- * Syoyuka balageeqa k`imeç`e.
Ayı ilə bir çuvala girmə.

- * Bissiyi hivaaguy, q`övas qivk`uy.
Pişik üçün oyun-siçan üçün ölüm.

- * G`afni yı`q`neeqa q`ına g`avkku.
Elə bil söhbətin ortasına keçi buraxdılar.

- * Şal g`iyşaranbı xhinne iviykar.
Şalı (yumaqları) açanlar kimi gəzirlər.

- * Avt`ulnacab gyootana.
Bağlı döyərlər.

- * Kafanıqa cib deş eyxhen.
Kəfənin cibi olmaz.

- * Xhyan qakkyavhiyn yöxxə.
Suyu yana axan dəyirman.
- * Dyukkuyn q`uq`ar menni şit`eyni akvee ağa`anbı.
Ququ quşu yumurtalarını başqa quşun yuvasında çıxarır.
- * Ts`erra hambaz, qiyğa yəq.
Əvvəl yoldaş, sonra yol.
- * Vuk`ul vukarna xoçe yəqqı`lqa qığooç`ena.
Başı ağrayan ilan yola çıxar.
- * Hək`deşin kar-yik`deşin kar vodun.
Haqqı olmayan iş-ürəksiz görülən bir işdir.
- * Ç`ərake ç`il qaa`a.
Tükdən tir düzəldir.
- * G`elbı xhinee əlhəə, cun kalle xəə.
Ayaqlarını su aparır, başı isə göydədir.
- * Alkidxhuyn oza qa`a deş.
Yıxılanı qaldırmır.
- * Qənak`leb çina bala uftanba g`oocena.
Qarğaya da öz balası gözəldir.
- * T`et` t`et`eqa ilyakkı aaqa.
Gül gülə baxıb açılar.

- * Yak`usqa qovv, bixisqa qıdyovu.
Baltayla yonulub, kərkiyə verilməyib.
- * Mang`uni t`ü`ül dik` gyookas vixhes deş.
Onun ipinin üzərində çovdar qurutmaq olmaz.
- * Ç`ər ç`əralqa giyxhi deş.
Tükü tük üstə qoymur.
- * Xaa xabay ha`as dyaxəng`vee, xivis plav haa`a.
Evdə umac bişirə bilməyən, kənd üçün plov bişirir.
- * Haa`asda iş sa g`elna hiqa hee`e.
Görüləsi işi bir ay qabaq gör.
- * Daftarni yı`q`neençe eyhe.
Dəftərin ortasından de-gəlsin.
- * Hamaşe yiğna yəq` mançe deş gıvxhas.
Hər vaxt sənin yolun ordan düşməyəcək.
- * Yugna firsant vob gibxhu, iş g`avce.
Yaxşı imkan düşüb, işini gör.
- * Helen aleet`e, man hazirin vodun.
Verirlər-götür, o nağddır.
- * T`et`bı sa`asniy hark`ın, çıpxeeqa arxhu.
Gülləri yığmağa getmişdim, kol-kosa düşdüm.

- * Har qort`ulni cigeeqa hayk`anna deş.
Hər çağırılan yerə getməzlər.
- * G`aye kımğoreeqa qa`aak`anna.
Daş anbara diyirlənər.
- * Dyunyeyn sirbı sa Ghınışik`le ats`.
Dünyanın sirrini bir Allah bilir.
- * Alkitxhuyn oza qa`a deş.
Yıxılanı durğuzmurlar.
- * Suvabıyiy, g`ayebı xhinen oyt`al, insan pisdi cuvabın xaraba`a.
Dağları və daşları su yuyur, insanı pis söz körlayır.
- * Xvaan dexheeyid, g`oranayn xatir vodun.
İtin olmasa da, çobanın xətri var.
- * Əməle qa`abk`iniyle qiyğa q`ı`t` qa`a.
Eşşək yumalanandan sonra pilləkəni düzəldirlər.
- * Ts`a deşdi cigee kuma qığeç`es deş.
Od olmayan yerdən tüstü çıxmaz.
- * Bəmbəkil ooğa k`aavalla haa`ana.
Pambıq üstə axsayandır.
- * Çocule yugna dost, mennəng`ə t`abalma`a.
Qardaşdan yaxşı dostu ayrı yerdə axtarma.

- * Geta, geta asta oxhan ha`a.
Döyə - döyə halva yedirirlər.
- * K`inni xive xəbna xabar.
Kiçik kənddə böyük xəbər.
- * Xəbni xivee xəbna ək`el voxhena
Böyük kənddə böyük ağıl olur.
- * Eğa pıl deşing`uk`le dilənçiy immeyhe.
Üstündə pul olmayana dilənçi deməzlər.
- * Pılıle ögil ək`el vukkan.
Puldan əvvəl ağıl lazımdır.
- * Taxıl aa`ang`ə yöxxə t`abal ha`a.
Taxılı səpəndə dəyirman axtararlar.
- * Ək`el deşdi yişşele, bırq`ı`na dix yugna.
Ağılsız qızdansa, kor oğul yaxşıdır.
- * Xhyan deşda insan, can deşda insan xhinne vorna.
Susuz insan, cansız insan kimidir.
- * Battağ iykarang`uni g`elik it`iyq`anan.
Gəzən ayağa palçıq yapışar.
- * Əməleyn do badal he`eeyid, əmələ badal vooxhe deş.
Ad dəyişməklə eşşək dəyişməz.

- * Ç`alaga avxuna gaçbı deşda comuş umulin ooxhanna.
Azmiş buynuzsuz camışı canavar yeyər.
- * Qet`asın cuvab ghalençe qığmaha.
Xətrə toxunası sözü ağzından çıxarma.
- * Xoçen ı`xı`na, çatı g`eceng`ər qəyq`ənna.
İlan vuran çatı görəndə qorxar.
- * Vuxhuyxhanna qook`ana deş.
(Xəstə heyvan) otlayırsa, ölməz.
- * Öğilqa qıxhayng`ule deş, yiq`əl axuyng`ule qəq`ne.
Qabağa keçəndən yox, arxada qalandan qorx.
- * Dama g`idevcu, bada g`imooşe.
Çayı görməmiş çırmalanma.
- * Naş qexheng`uka aq`va eyxhen deş.
Utananın üzü olmaz.
- * Balığ xhinençe, kulfat xılençe aqqe.
Balığı sudan, uşağı əlindən tut.
- * Sifte ee`e, qiyğa see`e.
Birinci ək, sonra biç.
- * Dekkis dexhana, mering`usur ixhes deş.
Doğma atasına oğulluq etməyəndən özgəyə oğul olmaz.

- * Ək`el deşin kulfat ixhesse, dexhay yugun.
Ağılsız uşağın olmağından, uşaqsız olmaq yaxşıdır.
- * Elçer içernani xaaqa abaylenbı.
Qız olan evə elçi gələr.
- * Baxtın g`ats`ayk`vanan, ç`ik`ayın g`ats`ayk`van deş.
Bəxt kəsəni bıçaq kəsməz.
- * Qı`dətqi`ng`uniy, bı`rq`ı`ng`uni aree tafavut deşin.
Savadsızla korun fərqi yoxdur.
- * Bı`rq`ı`nbı k`ılba xhinne, qı`dədəqqənbı xəp qeebaxhe.
Korlar azmış kimi, savadsızlar da artır.
- * Xənni napsıka mihmaniyvalis himayk`an.
Böyük nəfsin vardırsa, qonaqlığa getmə.
- * Xorag merung`un, vuxun yigna vobna.
Xörək başqasının, qarın sənindir.
- * Pıl deşda ıxhe, abır deşda mexhe.
Pulsuz ol, abırsız olma.
- * Vake itv ha`ana bızılıy vooxhena deş.
Səndən bal gətirən arı olmaz.
- * Borc heqqang`ule deş, qeqqang`ule qəqne.
Borc alandan yox, geri istəyəndən qorx.

- * Yişnani dekkın, yedin sa k`ırı xəttə, mansa k`ılda exhen.
Qızı olan ata - ananın qulağının biri böyük, biri kiçik olmalıdır.
- * Xərunğ`una yəq, xərqexheng`ə vaats`a vooxhe.
Böyüyün yolunu böüyəndə bilərlər.
- * Sa oxhne, xholle sadaq`ays hile
Birini ye, beşini sədəqə ver.
- * Battağ g`ıdecuna battağeqa k`eç`ena.
Palçıq görməyən palçığa girər.
- * Xərqixhes əxə, xərna ixhes dəxə.
Böyüyə bilərsən, böyük ola bilməzsən.
- * Xav qadaxhvang`ə, əkelib qımabaxhva.
Evi süpürəndə, başındakı ağılı da süpürmə.
- * Vas dekkanan, mering`usıd hima`a.
İstəmədiyini başqasına da rəva bilmə.
- * Tost eyhena deş, dost eyhena t`abal he`e.
Tost deyəni yox, dost olanı axtar.
- * Xoçəkana dostvalla üvxəsmə vooxhena.
İlan ilə dostluq sancana qədərdir.

---

9. TALİŞ ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Ağılmandə əğili ğundəğo bəbe zine.
Ağilli uşağı qundaqda tanımaq olur.
- * Amburə do bəştə mambur pəbəpuştə.
Dəmirağacı özünə mamır dolaşdırar.
- * Ağdəqule, Bağdəqule, boştə xıvandi ğəbule.
Ağdagüldü, Bağdagüldü, yiyəsinə qəbuldu.
- * Arışiyyə kəşi əzyəti qiy bəkəşe.
Sınan qolun əziyyətinə boyun çəkər.
- * Aspi ko karde, həy harde.
At işlədi, eşşək yedi.
- * Bə bızı votışone: Zımıston omeydə. Votışe: Mandəm bo larze.
Keçiyə dedilər: Qış gəlir. Dedi: Hazıram titrəməyə.
- * Bə değji «xəş omə» mədə, i bəşe, şəş bome.
Dırığlıya «xoş gəldin» demə, bir gedər, altı gələr.
- * Bə doy voteydən: Omeydəm boştı bırıniye.
Voteydə: Çımıno bəti umjən nıbo, bırne əziniş.
Ağaca deyirlər: Gəlirəm səni kəsməyə.
Deyir: Məndən səndə bir şey olmasa, kəsə bilməzsən.
(Balta sapı nəzərdə tutulur.)

- * Bə ha sıxani quş bıdoş, sığ bəsə sıği əmandını.
Hər sözə qulaq assan, daş daş üstə qalmaz.
- * Bə odəmi ranqi diyəkə, çəy dılı bahand.
Adamın rənginə bax, ürəyini oxu.
- * Bə Tolişi məzi məqın, məhol bə qəzi bəqine!
Talışın xətrinə dəymə, mahalı süpürgəyə verər!
- * Cın bıqətniş, cınon bəştə sə qırdə məkə.
Cin tutan deyilsən, cinləri başına yığma.
- * Co kəsi zoəku bo əbını, co kəsi kinəku hov.
Özgə oğuldan qardaş olmaz, özgə qızından bacı.
- * Coni ğıbon bıdə bə aşıği zırno, məlo pıt-pıt dıl toknedə.
*Can qurban elə aşığın zurnasına, molların deyingənliyi
ürək çatladır.*
- * Con ıştı, cəhənnım çı Xıdo.
Can səndən, cəhənnəm Allahdan.
- * Cırən bə ruyəni ğıyməte.
Şor da yağ qiymətinədir.
- * Çanə dardı vey bıbuən, mehmonitono məvot.
Dərdin çox da olsa, qonağın yanında demə.
- * Çanə otəşin bıboş, ıştəni bəsuteş.
Nə qədər odlu olsan, özünü yandırarsan.

- * Çe astəku bə şıkırə mandə.
Sümükdən asılı qalıb.
- * Çəşi vindəy bıvotiş, quşi məsəy məvotiş.
Göz görəni deyəsən, qulaq eşidəni deməyəsən.
- * Çəy timonisə ləvo noy əbini.
Onun həsirinin üstünə əsa qoymaq olmaz.
- * Çı kıtı dard sıpə bəkışte.
Pişişyin dərdi iti öldürər.
- * Da qılə kırtəğə bığandoş, oxoy qıləyni bəqıne.
On dənə selbə³ atsan, axır biri dəyəcək.
- * Dandonon sipi məkə, sıpə bo astə nəveydə.
Dişlərini ağartma, it sümük üçün gəzir.
- * Dardi niyo bikoş, bəmardeş, ğarzi niyo bikoş, mıflis bəbeş.
Dərdi gizlətsən, ölərsən, borcu gizlətsən, müflis olarsan.
- * De çokə odəmi əştı-nışt bikoş, çəysən çok bəbeş.
Yaxşı adamla oturub-dursan, ondan da yaxşı olarsan.
- * De kuy nun hardeədə, Xıdo yodo beməkə!
Korla çörək yeyəndə, Allahı yaddan çıxartma!

---

³Selbə - Səlbə dialekt sözüdür. Tutaq ki, hansısa meyvəni salmaq üçün ağac parçası mənasında başa düşülür

- * De şəvi bəqəm kardəkəs de ruji pəşimon bəbe.
Gecə vaxtı bəyənən gündüz pəşiman olar.
- * Elm kəllədə bəbe, diplomədə ne.
Elm başda olar, diplomda yox.
- * Esə kolə kafe bə gıç bəqəteş?
İndi bişməmiş göyərçini dişinə tutacaqsan?
- * Esə sağolon qiy obırneydən, neçi nom bəde.
İndi çaqqallar baş kəsir, canavarın adı çıxıb.
- * Etibo ni bə aspi, bə jeni iyən bə dınyo moli.
Ata, arvada, bir də dünya malına etibar yoxdur.
- * Əğil nıbəmo, nənə əy ədovni.
Uşaq alaması, anası ona süd verməz.
- * Əlenqi lınqe, Temiri zınqe, Məmədəli şap-şap.
Hacıleyləyin ayağı, Teymurun diz qapağı, Məmmədəlinin şap-şapı.
- * Ərbobi tojə olətiş tankarde, votışone: Mıborəke!
Kosibi tojə olət tankardışe, votışone: Çıkonco varde?
Varlı təzə paltar geydi, dedilər: Mübarəkdir!
Kasıb təzə paltar geydi, dedilər: Haradan gətirdin?
- * Əzroil ıstə nomi bəd əkəni.
Əzrail öz adını bədnam eləməz.

- * Vaxtı qin bıkə, bəxti qin bəka!
Vaxtını itirən bəxtini itirər!
- * Fərzəndi bevəci kışte əbını.
Övladın pisini öldürmək olmaz.
- * Fılonkəs bə vəşi marde. Votışone: –Hestişbe ki, nıhardışe?
Filankəs acından öldü. Dedilər: – Varıydı ki, yemədi?
- * Firiştə zərfət penıbəqəte.
Mələk zarafat götürməz.
- * Fəğırə odəmiku bıtarı.
Fağır adamdan qorx.
- * Ğarız səy hostone, oqordınıye çətin.
Borc almaq asandır, qaytarmaq çətin.
- * Ğıryətinə jeni ləçəq beğıryətə merdi kıləsə ğıymətine.
Qeyrətli arvadın örpəyi biqeyrət kişinin papağından qiymətlidir.
- * Ğızılə xımbə səpe mor bənışte.
Qızıl küp üstə ilan oturur.
- * Hampo nomiku mətarı, çəy çəmiku bıtarı!
Qonşunun adından qorxma, hiyləsindən qorx!
- * Han vindey hostone, hanəparçin kardey çətin.
Yuxu görmək asandır, yozmaq çətin.

* Har fironi Musas̄ heste.

Hər Fironun Musası var.

* Har xırcinbəduş dəvuş ni.

Hər xurcun çiyində olan dərviş deyil.

* Havzə zımıstoni lu bə zəmini qınıye, voş bəvoy.

Yaşıl qarpızın qabığı yerə düşsə, yağış yağar.

* Hovəm bıbu, əmma boə ğiyrətədə.

Bacım olsun, amma qardaş qeyrətində.

* Xıdo həj çok zıneyro, bəy şoxış nıdoy!

Allah eşşəyi yaxşı tanıdığı üçün, ona buynuz vermədi!

* Xonçə rəvoş noğule, kəy rəvoş əğıl.

Xonçanın bəzəyi noğuldur, evin bəzəyi oğuldur.

* Xuq çı bəzne, tıbə çiçe?

Donuz nə bilir, türbə nədir?

* Xorək hardeədə həmro çəşkə.

Xörək yeyəndə yoldaşını gözlə.

* Xuni de xuni əşıştının.

Qanı qanla yumazlar.

* Imrujnə koy bo maşkinə mahaşt.

Bu günün işini sabaha qoyma.

- * İştə xəlği nıpiyəkəs bıcardo çoke.
Öz xalqını sevməyənlə ölsə yaxşıdır.
- * İştə pıış vındənəbəy, əvoti, podşo zoəm.
Öz atasını görməsəydi, deyərdi, padşahoğluyam.
- * İştə səy dusti kədə bıtoş, nanqırı deşmeni kədə.
Başını dost evində qırax, dırnağı düşmənlə evində.
- * İştəni bə Əli şımşı jəydə.
Özünü Əlinin qılincına vurur.
- * İqlə çəş dıqlə çəşi vırəş ədəni.
Bir göz iki gözün yerini verməz.
- * İqlə Xıdo mandə, bə donzə imomi lovəmandin.
Bir Allah qalıb, on iki imama yalvarırlar.
- * İqlə vılədə sa qılə teğ beydə.
Bir güldə yüz tikan olur.
- * İnsan de imoni, sıxan de zəmoni.
İnsan inamla, söz zamanla.
- * İnsan xəbə səy-səy bəşe, həyvon bu karde-karde!
İnsan xəbər ala-ala gedər, heyvan iyləyə-iyələyə!
- * Jen çı qınıyə kəy sune.
Qadın yıxılan evin dirəyidir.

- * Jen heste, bə da merdi bəqinə.
Qadın var, on kişiyə dəyər.
- * Jıqo bızın, vəzəx çı mori qəvo perəxə.
Elə bil, qurbağa ilanın ağzından qurtulub.
- * Jıqo bızın, çəy pıə az kıştəme.
Elə bil, atasını mən öldürmüşəm.
- * Kam bıvot, kam bıməs.
Az de, az eşit.
- * Kanə dust deşmen əbini.
Köhnə dost düşmən ola bilməz.
- * Kefi bıkə Mızəffər, cəymə bıdə Ğəzənfər?
Kefi eləsin Müzəffər, Cərimə versin Qəzənfər?
- * Kə ejəneədə mehmoni yodo beməkə.
Ev tikəndə qonağı yaddan çıxartma.
- * Kəxərob şələmovi de tojə nuni baha!
Eviyığılan şalgəmsuyunu təzə çörəklə yeyər.
- * Kətto bıvind, diy bıdızd.
Kəndxudanı gör, kəndi çap.
- * Kosibi əğıl beysə, Hırkoni şəğol bıbi!
Kasıbın uşağı olmaqdana, Hirkan⁴ın çaqqalı ol!

---

⁴Hirkan - Talış meşələrinin bir hissəsinin tarixi adı. Hazırda bu ərazilər Hirkan milli parkına aiddir.

- * Qəloskonə bo çoli, baxşə bo dılı.
Qarmaq quyu üçün, hədiyyə ürək üçün.
- * Qəp nişəno, axmaxən ağılmand bəçiye.
Danışmasa, axmaq da ağıllı görünər.
- * Qıləy axməxi sığ şodoşe bə çol, da kəs ağılmandi bekarde nıznəşe.
Bir axmaq quyuya daş atdı, on ağıllı onu çıxara bilmədi.
- * Qıləy kolə ambu bıə, mandə çımı lukədə.
Bir kal armud olub, qalib mənim boğazımda.
- * Qujd hardə kijə tıx şat bəbe.
Ət yeyən cücənin dimdiyi ayrı olar.
- * Lampə iştə poy ruşnə əkəni!
Lampa öz altına işıq salmaz!
- * Ləkə eqıniyə şəy şışteysə, sute çoke.
Ləkə düşən köynəyi yumaqdansa, yandırmaq yaxşıdır.
- * Lənət bə həyən, bəçəy vardə boyən.
Lənət eşşəyə də, onun gətirdiyi yükə də.
- * Ləvənqi vizo bəbe, cıro əbını.
Ləvəngi qozdan olar, şordan olmaz.
- * Lonə kəybə oj beədə, veronən bebəşən, soklonən.
Hinin qapısı açıq olanda, fərələr də çıxar, beçələr də.

- * Mardə ıstənbəsə bıbo, bə ğəb dənibəşe.
Ölü özbaşına olsa, qəbirə girməz.
- * Maşxonədə xorək hardeədə kıtı çəşon epuştən.
Maşxan⁵da xörək yeyəndə pişiyin gözlərini bağlayırlar.
- * Mehmon xorək hardeədə bəçəy qəvi emərəx.
Qonaq xörək yeyəndə ağzına baxma.
- * Mehmoni tono bə kədəkiyon qonə sıxan məkə.
Qonağın yanında evdəkilərə ağır söz demə.
- * Mehmon kəxıvandı avərə bəka.
Mehman ev yiyəsini avara qoyar.
- * Məçitədə sığ ziyod bımandə, bə roy bəbe jəy;
roədə sığ ziyod mande, bə məçit jəy əbini.
*Məsciddə daş artıq qalsa, yola işlətmək olar;
yolda daş artıq qalsa, məsciddə işlətmək olmaz.*
- * Mı ıştı dovnəm qətə, tı çı Xıdo dovnə bıqət.
*Mən sənın ətəyindən tutmuşam, sən Allahın ətəyindən
yapış.*
- * Nanqırı qujdiku co məkə.
Dırnağı ətdən ayırma.

---

⁵Maşxan - Astara şəhərində kənd adı. Bu adda elə o kənddə ziyarətgah da vardır.

- * Nati bə Boku barde, pambə bə Səlyon.
Nefti Bakıya apardın, pambığı Salyana.
- * Nav mehmoni surfəo dast oməkırın.
Qonaqdan qabaq süfrədən əlini çəkmə.
- * Nav koy sıxan məkəyş.
İşdən qabaq söhbət eləmə.
- * Nə kuyə Həsənim, nəən kuyə Həsəni diyovij.
Nə kor Həsənəm, nə də kor Həsənin kəndçisi.
- * Nənə kukə doəkəs bərbəy, tənu sədə ədəy.
Nənə kökə verən olsaydı, təndir başında verərdi.
- * Odəm bəpe ıştə lınqı şodoə vırə bızını.
Adam gərək ayağının atdığı yeri bilsin.
- * Ov i vırədə vey mande, bu bədo.
Su bir yerdə çox qalsa, iylənər.
- * Osyoku oməkəs az, əv voteydəki, nubə ni.
Dəyirmandan gələnən, o deyir ki, növbə yoxdur.
- * Ovə ğab ovə roədə barşiye.
Su qabı suda sınar.
- * Ovəyz sıftə kində-kulos bəva.
Daşqın əvvəl kol-kos gətirər.

- * Pəpruzəkəşi mor əjənni.
Papiroz çəkəni ilan vurmaz.
- * Peyğəmbəri sıftə boştə conı dıvo kardəşe.
Peyğəmbər əvvəl öz canına dua edib.
- * Pılo peşo, həlimiş çəy qırdo ebəme.
Plov daşsa, həlimi qazanın ətrafına tökülər.
- * Puli bəfoş bıbəy, dastbədest nənəvi.
Pulun vəfası olsaydı, əlbəəl gəzməzdi.
- * Putolə kındə məbi.
Koğuş kötük olma.
- * Raxs piyeydə-Rəziyə bıbə, ko piyeydə-Bədiyə bıbə.
Rəqs istəyirsən-Rəziyəni apar, iş istəyirsən-Bədiyəni apar.
- * Rık bə dovləti zərərə.
Acıq dövlətə zərərdir.
- * Rıvosisən bicə həyvon ni, bə tələ eqineədə ço lınqi ebəqine.
Tülküdən bic heyvan yoxdur, tələyə düşəndə dörd ayaqlı düşür.
- * Rostə sıxani əğıl bəka.
Doğru sözü uşaq deyər.
- * Serə doyo taxtə-şalmon benıbəşe.
Əzgil ağacından taxta-şalban çıxmaz.

- * Səfə damə nıbu, əvən qıləy şəxs bəbe!
Səfeh dinməsə, o da bir şəxs olar!

- * Səlomi dumo əleyke.
Salamın cavabı əleykdir.

- * Sıə tənü nun bəpate, şənbözə jen bəvotə: «Az patımə».
Çörəyi təndir bişirər, özündən razı arvad deyər: «Mən bişirdim».

- * Sıftə bo xəlği bıpi, çəyo boştə.
Əvvəl başqasına istə, sonra özünə.

- * Sıpə noçor mandeədə aləf ça bəka.
İt əlacsız qalanda otlayar.

- * Şanqo tatə ovi bə so şonibədon.
Axşam isti suyu çölə atmazlar.

- * Şəbim bə Ostorə.-Çiç harde?-Nimçəyi pılo.
Getmişdim Astaraya.Nə yedin? – Bir nimçə plov.

- * Şəyton bə da qılə lampə nat ebəka, hiç qılə əvəşni.
Şeytan on lampaya neft tökər, heç biri yanmaz.

- * Şir nokə əbini, lus əğə!
Şir nökər olmaz, tülkü ağa!

- * Kıvolə jen ovi peş bəka, bəvotə ruşnə bəbe.
Tənbəl arvad suyu dağıdar, deyər, aydınlıq olacaq.

- * Tavzı bıə vırədə ğəssəm əhənin.
Tərəzi olan yerdə and içməzlər.
- * Telə sıxani de anqiviniyən hardey əbini.
Acı sözü balla da yemək olmaz.
- * Tını de i keçə zəhə bəbe ebarde.
Səni bir qaşığı zəhərlə udmaq olar.
- * Tolış ıştə nuni sıǵo bebəka.
Talış öz çörəyini daşdan çıxarar.
- * Tolışi sənəte sərinə pılo hardey.
Talışın adətidir plovu soyudub yemək.
- * Uri səpe ur bome.
Donqanın üstünə donqa gələr.
- * Uy diyəkə, bəçəy doə buy diyəkə.
Bura bax, verdiyi iyə bax.
- * Ve zu bıə kəsi səbrən ve bəbe.
Gücü çox olanın səbri də çox olur.
- * Vəşyəni luz si bəbe, çəş si nıbəbe!
Acın qarnı doyar, gözü doymaz!
- * Vəyu nıxtə yaşməǵe.
Gəlinin noxtası yaşmaqdır.

- * Vijqə dandon du vey bəvotə.
Mırıqdiş yalan çox deyər.
- * Vitə kəsən voteydə “Ya Əli!”, səniştə kəsən.
Qaçan da deyir “Ya Əli!”, qovan da.
- * Vitə kinə dimədə həyo əbini.
Qaçan qızın üzündə həya olmaz.
- * Yadi zoə yade. Az bəştə boə ğıbon.
Yad oğlu yaddır. Qardaşıma qurban.
- * Yali bə vişə məşi.
Meşəyə tək getmə.
- * Yol pard bəno, ruk dəbavarde.
Böyük körpü salar, kiçik keçər.
- * Yolə cilmə xırtədə bəmande!
Böyük tikə boğazda qalar!
- * Yolə doy bınədə bınışt.
Böyük ağacın altında otur.
- * Yolə doy soqnəşən yol bəbe.
Böyük ağacın kölgəsi də böyük olar.
- * Zəmini ğədi nıznəkəs Xıdoən əzmi.
Torpağın qədrini bilməyən Allahıda tanımaz.

- * Zəmonə odəmi omuteydə.
Zəmanə adamı öyrədir.
- * Zımıstoni anboon tovıstono pur bəkan!
Qışın anbarlarını yayda doldurarlar!
- * Zıvon odəmi şınən bəka, telən.
Dil adamı şirin də edər, acı da.
- * Zumand ə odəme ki, ıştə ğəzəbi okışte zıneydə.
Güclü o adamdır ki, öz qəzəbini söndürə bilir.
- * Hə de asbi i vırədə bımando, həm rang nıboən, həm xosiyət bəbe.
Eşşək at ilə bir yerdə galsa, həmrəng olmasa da, həmxasiyyət olar.
- * Hə varde, hə harde.
Eşşək gətirdi, eşşək də yedi.
- * Kuə sıpəən xəyriş vindəniçəyku.
Kor it də ondan xeyir görməyib.
- * Vəyu qo duşey ray nişe, votedə: qoduş şate.
Gelin inək sağmaq istəmir, deyir sərnici əyridi.
- * Bə sıpə yod astə dənoy.
İtin yadına sümük saldın.

- * Mardə həy dumo şedon şımə.
Ölü eşşək dalınca gedirsiniz?
- * Co kəs bə odəmi həmdəm nıbəbe.
Özgədən adama həmdəm olmaz.
- * Sıpə dumi bıbıroş pəs əbını
İtin guyruğunu kəssən, goyun olmaz.
- * Çiki vəyebu, əyoən bəçarde.
Kimin quzusudursa, orda da otlayır.
- * Xıdo bə hə şox nıdə, bə mori mijə.
Allah eşşəyə buynuz verməsin, ilana kirpik.
- * Az sıpə bim, əv xuğ.
Mən it oldum, o donuz.
- * Si conı çardeydə çəy və.
Quzusu doyunca otlayır.
- * Hə çı zındə ranqinə tumbərə çiçe?
Eşşək nə bilir, rəngli torba nədir.
- * Bə sıpə votdə bıqət, bə şəğoli votdə bıvit.
İtə deyir, tut, çaqqala deyir, qaç.
- * Zandəqo hıryəşni hələ, votdəki, poyne konco dəbastom?
İnəyi almamış deyir: buzovu harda bağlayım?
- * Əqər bə qo dumoeqinoş, cəvə dıven bə sə bəjeş.
Əgər inək dalınca duşsən, arpa biçinini başa vurarsan.

* Az ğələvonim: çıl qılə bızı ğələvon bıbum; ya penco gılə
bızı; hiç fərgış ni.

*Mən çobanam, indi qırx dənə keçinin çobanı, ya əlli
dənənin, heç fərqi yox.*

* Şəytoni həyku bəji evoy.

Şeytanın eşşəyindən aşağı düş.

* Sıpəən şeydəni bə çəy kə.

İt də getmir evinə.

* Viteydə bənə sıpə.

İt kimi qaçır. (aradan çıxır)

* Ğələvoni dıl bıpişe, niyəmo bızən bəzənde.

Çobanın ürəyi istəsə, erkək keçi də doğar.

* Hə həmonə həy,iqlə dəqış kardə bıə çəy pəlonə.

Eşşək həmin eşşəkdir, təkə palanını dəyişiblər.

* Bənə sıpə dərveydə bəmı.

İt kimi hürür mənə.

* Bə sıpə-kıtı mandeydən.

İt-pişik kimi dolanırlar.

* Bənə sıpə du votedə.

İt kimi yalan deyir.

* Bəçəy sə mostən ekoş, sıpəən nibəlişte.

Başına qatıq da töksən, it də yalamaz.

* Həy şox beşədəni, votedə ki, az həkətəm.

Eşşəyin buyunuzu çıxıdır, deyir, mən qoduğam.

* De sıpə votəy, voş nibəvoy.

İtin deməyi ilə yağış yağmaz.

* Sıpə mazğış hardə.

İt beyni yeyib.

* Detı qəp jəy, ya bo həy təmburə jəy, iye.

Səninlə danışmaq, ya eşşək üçün təmbur⁶çalmaq, birdir.

* Bəxt bıdə Xıdoye.

Bəxt verən Allahdır.

* Xıdo hamiyə, Peyğəmbəri pamuyə.

Allah buyurub, Peyğəmbər yerinə yetirib.

* Əğıl çe kəy vijore.

Uşaq evin bazarıdır.

* Ovi vəy bəədə bəqəten, dəədə ne.

Suyun qabağını bənddə alarlar, dərədə yox.

* Bə ru ovi dəmişde, bəs əğlon konco dəbənışde?

Çay suyunu murdarladın, bəs uşaqlar harda çimərlər?

---

⁶Təmbur- Saza oxşar üç simli iran, şərq və talış musiqi alətidir.

* Nızımə odəm rujədə se kərə xıdoəti iddi odə bəbe.
Alçaq adam gündə üç dəfə allahlıq iddiasında olar.

* In sipiyə pəs,ə siyo pəs,ıştə sə konco bənoş bəs?
Bu ağ qoç,o qara qoç,bəs başını hara qoyarsan?

* Boə boəş piyəybən,Xıdoən boə əqətiboştə.
Qardaş qardaşı istəsəydi,Allah da özüinə qardaş tutardı.

---

10. TAT ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Afta dürma, a`ləm di.
Gün çıxdı, aləm gördü.
- * Ama əcəl, nəda məcal.
Gəldi əcəl, vermədi macal.
- * Amruə xubirə bə öşə xürs muxarü.
Armudun yaxşısını meşədə ayı yeyər.
- * Avandinə əyəl hə ə qundaq peydə bəsaxtan.
Fərli uşaq elə bələyindəcə bilinər.
- * Bey gij haruz ı`dü.
Dəliyə hər gün bayramdır.
- * Bə dölət dəvə, bə ölad nəvə.
Dövlətdə dəvə, övladda nəvə.
- * Bə nədurmarə can umud bulü.
Çıxmayan cana ümid çoxdur.
- * Bə paristə dar təvər zərəqar bul umbu.
Yıxılan ağaca balta vuran çox olar.
- * Bə səg pır qənim nəbirən.
İtə pır qənim olmur.

- * Bə səgaz dusti san, çütürə ə dəs meyl.
İtlə dostluq elə, çomağı əldən qoyma.
- * Bə yə ərx ki o ama, umud hist yə raiş biyey.
Bir arxa ki su gəldi, ümid var bir də gələ.
- * Bə yə mürdən çarə nist.
Bir ölümə əlac yoxdur.
- * Bə xər niş, bə əs ras.
Eşşəyə min, ata çat.
- * Bə həmmə qədəqə, bə xiştən sədəqə.
Hamıya qadağa, özünə sadağa.
- * Bə duhun dər varlü mara ki, ü həmişə migirey.
Varlı qapısına getmə ki, o həmişə ağlayar.
- * Bə sər düm gou kardə xird məsa.
Öküz quyruğuna görə bıçaq sındırma.
- * Bə dərd nəsaxtə sərtü qirmiziyə yayluq məbənd.
Ağrımayan başına qırmızı yaylıq bağlama.
- * Bə kəçəl hər kəs yə muy tüü, üriş muylü mibaşü.
Kəçələ hərə bir tük versə, onun da başı tükənər.
- * Bədməzəndə xeyr nəmivini.
Mərdimazar xeyir görməz.

* Bədməzəndəyə quş ə dindiq xıştən bə tələ baftarən.
Mərdimazar quş tələyə dimdiyindən düşər.

* Bəg dərə əsə bə danduni nəmidənişund.
Bəy verən atın dişinə baxmazlar.

* Birə birey, rafta raftey.
Olan olub, keçən keçib. Keçənə güzəşt deyərlər.

* Birarim, kiseymu curəyü.
Qardaşığı, cibimiz ayrıdır.

* Burunin ama, dərüninə kənd.
Yersiz gəldi, yerli, qaç.

* Curəyilə-sürəyilə.
Ayrıca, doyunca.

* Çiçiyə bə çuxuri dirəyi?!
Özünü çuxurda görmüsən?!

* Çini ziy ki, mürdənincəyiş rəhməti bəri.
Elə yaşa ki, öləndə rəhmət aparasan.

* Çüm bə direy xıştən inamiş mubu.
Göz gördüyünə inanar.

* Çüm di, dül xast.
Göz gördü, könül sevdi.

- * Çüm ə direy xıştən mitərsü.
Göz gördüyündən qorxar.
- * Çüm mürdə bə rüz zində bəbirən.
Ölünün gözü dirinin ardınca olar.
- * Dar ə rag o muxarü.
Ağac kökündən su içər.
- * Dərdə dərəqar dərmuniriş mitü.
Dərd verən dərmanın da verər.
- * Dəvə məceyistəni kulak marü.
Dəvə oynayanda qar yağar.
- * Duxtərə xou ə kasib, döülətə xou ə Xuda.
Qızı kasıbdan istə, dövləti Allahdan.
- * Durazə niməsuxt dəs nəbəsuzundən.
Uzun kösöv əl yandırılmaz.
- * Durduçiyə xuneyi suxt, yə kişdi inamiş nəbu.
Yalançının evi yandı, heç kəs inanmadı.
- * Dül ə dül curəyü.
Ürək ürəkdən ayrıdır.
- * Düm mara nənəşişü, bə tü nəmivaraftanü.
Quyruğunu basmasan, ilan səni çalmaz.

- * Düzdə yekiyü - dütayü nəmiboşü.
Oğrunun biri-ikisi (az-çoxu) olmaz.
- * Ə ataş dürmarüm, bə alo aftarüm.
Oddan çıxdım, alova düşdüm.
- * Ə dəs mundə sad sal mumunü.
Əldən qalan yüz il qalar.
- * Ə gəştgəştiyə duxtə ə`rüs nəmubaşü.
Gəzəyən qızdan gəlin olmaz.
- * Ə gürg tərsirəqar qusand nəmüdarü.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
- * Ə süst yəki müdürey, ə səxt düta.
Boşdan bir çıxar, bərkdən iki.
- * Əqülməndə ədəmi xərquşə bə ə`rəbeyaz mügürü.
Ağıllı adam dovşanı arabayla tutar.
- * Əqül bə sər mubaşü.
Ağıl başda olar.
- * Ə`yəl sixənə rastiyirə muqunü.
Uşaq sozün doğrusun deyər.
- * Əsmən bə zirmən nələngü.
Atım altımda axsamamın.

- * Ə tum dürəminə palut souz nəabi.
Yovşan tumundan palıd cücərməz.
- * Ə xər fürmaram, bə əs niştam.
Eşşəkdən düşüb ata minmişəm.
- * Ə sərtü kələtə xou məvin.
Başından yekə yuxu görmə.
- * Ə xug yə miy vəkəndən vəkəndənü.
Donuzdan bir tük qoparmaq da xeyirdir.
- * Ə mürdə mətərs, ə zində tərs.
Ölüdən qorxma, diridən qorx.
- * Ə yaştü zəvərtə gaf məsan.
Yaşından böyük danışma.
- * Gədə bə dayi, duxtə bə ə`mə mikəşü.
Oğul dayıya, qız bibiyə çəkər.
- * Gijə var tin, bə dəsi kar tin.
Dəliyə yel ver, əlinə bel ver.
- * Gürg tariki muxayü.
Qurd qaranlıq sevər.
- * Hər gülə yə bui hist.
Hər gülün öz ətri var.

- * Hər kişdi xuney xiştənə ağayirü.
Hər kəs öz evinin ağasıdır.
- * Hər kəs bə zir qaqal xiştən ataş bəkəşirən.
Hərə odu öz qoğalının altına çəkər.
- * Hər şöə yə ruzi hist.
Hər gecənin bir gündüzü var.
- * Həlva-həlva bə kutirənaz duhun şirin nəumbu.
Halva-halva deməklə ağız şirin olmaz.
- * Xər əçə bəstən zəhfəran çüstü.
Eşşək nə bilir zəfəran nədir.
- * Xubi san, bə xuneytü maras.
Yaxşılıq elə, at dəryaya, balıq bilməsə, Xaliq bilər.
- * Xudə ə yə qal mübəstəni, ə yə qal makanü.
Allah bir tərəfdən bağlayanda, bir tərəfdən açar.
- * Xunərə raşi ə`yəlü.
Evin yaraşığı uşaqdır.
- * Xürs ə öşə xiş güftey, öşərə xəbəri nist.
Ayı meşədən küsüb, meşənin xəbəri yox.
- * İnsan xumə şir xardey.
İnsan çiy süd əmib.

- * İşqəm bey sər bəlaü.
Qarın başa bələdir.
- * Kar ə karsəz mitərsü.
İş işgörəndən qorxar.
- * Kardə bə üstuqunü.
Bıçaq sümüyə dirənib.
- * Kasib camərd bəbirən.
Kasib səxavətli olar.
- * Kələ çuq müdaştəni, ə`yəl quş məkənü.
Böyük danışanda, uşaq qulaq asar.
- * Kələ çü makanü, ə`yəl məçinü.
Böyük nə töksə, uşaq da onu yığar.
- * Kəm-kəm xan, həmşə xan.
Az-az ye, həmişə ye.
- * Kiyə məşməri? – Nun dərəqarə.
Kimi söyərsən? – Mənə çörək verəni.
- * Kisneyə kərg bə xo cü meynü.
Ac toyuq yuxusunda arpa görər.
- * Kukə`mleyə bə duxtəə`mleyaz kəbini bə hovva burə birey.
Əmiqızı ilə əmioğlunun kəbini göydə kəsilib.

- * Kur bə kur kur nəqunü, para umbu.
Kor kora kor deməsə, bağı çatlayar.
- * Kur güftəy xıştənə raha nəmitü.
Kor tutduğun buraxmaz.
- * Kurə çui ə xıştən puşə marey.
Korun çomağı özündən qabaqda gedər.
- * Qərd qərd miyəri.
Borc borc gətirər.
- * Qərd insanə bə dərd qərq bəsaxtə.
Borc insanı dərdə salar.
- * Qərqiş piyəər öüladə bəgüftən.
Ata qarğışı övladı tez tutar.
- * Qərqişə düte səri mibirən.
Qarğışın iki başı olur.
- * Qərqiş may öladə nəmügürü.
Ana qarğışı övladı tutmaz.
- * Quri histü ki kəfəniriş başü?!
Goru var ki kəfəni də olsun?!
- * Mal bə səə`b nəvaşü həramü.
Mal yiyəsinə oxşamasa haramdır.

- * Malla aşə di, Quran ə biyar dürma.
Molla aşı gördü, Quran yaddan çıxdı.
- * Marnə varzundə xuneyə fələkiş nəmarzunü.
Qadın dağıdan evi fələk də qura bilməz.
- * Marzərə ə rasan mitərsü.
İlan vuran ala çatıdan qorxar.
- * Mərd ə xiştən müdünü, namərd ə üzgə.
Mərd özündən bilər, namərd özgədən.
- * Mərd tüfi xiştənə nəmələsü.
Kişi tüpürdüyünü yalamaz.
- * Mibirəni bə şeyn-şalvar, nəmibirəni bə kunə şalvar.
Olanda xalvarla, olmayanda cırıq şalvarla.
- * Mürdən bə arey çüm-bürgü.
Ölüm gözlə qaş arasındadır.
- * Namusə bə səg şundand, nəxardey.
Namusu itə atıblar, yeməyib.
- * Nərneyə nərənə kutirand, marneyə marnə.
Kişini kişi deyiblər, qadını qadın.
- * “Nist-nist” guftirəncə histiş bə nist bəğəştən.
“Yox-yox” deməklə varın da yoxa dönər.

- * Niyəttü bəçə, mazultü uncə.
Niyyətin hara, mənzilin ora.
- * Nükər çüstü, bikar çüstü?
Nökər hara, bekar hara?
- * Ov ən ə`yölü, ra ən kələ.
Su kiçiyindir, yol böyüyün.
- * Ov murdali nəməgürü.
Su murdarlıq götürməz.
- * Ov ruşumiyü.
Su aydınlıqdır.
- * Papaxə mərd meylü.
Papağı kişi qoyar.
- * Peyqəmbəriş bə can xıştən düə` səxtəy.
Peyğəmbər də öz canına dua edib.
- * Pir əlmənü, kəramətirə bəstənüm.
Pir mənimdir, kəramətini bilirəm.
- * Pisə ruzə ü`müri kəm umbu.
Pis günün ömrü az olar.
- * Pulə qazanc səxtən hasand, xərc səxtən çəتونü.
Pulu qazanmaq asan, xərcləmək çətindir.

- * Pustə dərey bə ovi, pəşmuniyirə mikəşirən.
Dərini verib suya, pəşmançılığını çəkir.
- * Rastə sixən təlh umbu.
Doğru söz acı olar.
- * Səg səgə nəmuxarü.
İt iti yeməz.
- * Səg səgə paçeyirə nəmişşü.
İt itin ayağını basmaz.
- * Sənq amarey ə külük kələhtə birey.
Daş qayadan böyük olub.
- * Sənq bə sənqgiri marü.
Daş daşlığa yağar.
- * Sərmənə ardin direyi, haştən bastəni əsyəuçiyüm.
Üstümü unlu görüb, məni dəyirmançı bilirsən.
- * Sixən sixənə mikəşü.
Söz sözü çəkər.
- * Sixənə rastirə bə zarafat muqunund.
Sözün doğrusunu zarafatla deyərlər.
- * Sixənə şun, səə`bi mægürü.
Sözü at, yiyəsi götürəcəkdir.

- * SİRƏ Ə KİSNƏ XƏBƏRİ NƏUMBU.
Toxun acdan xəbəri olmaz.

- * SÜMƏR ƏNTÜ NİST, SUMAKUR Kİ ƏNTÜRÜ.
Saman sənini deyil, samanlıq ki sənindir.

- * ŞİRİNƏ SIXƏN MARƏ Ə LÜLƏ MÜDÜRVANÜ.
Şirin söz ilanı yuvasından çıxardar.

- * ŞÖƏ Ə XEYRİ RUZƏ ŞARI XUBÜ.
Gecənin xeyrindən gündüzün şəri yaxşıdır.

- * TULA Ə GUŞBUR BƏTƏRSİRƏN.
Tula qulaqkəsəndən qorxar.

- * UMRUZNƏ KARƏ BƏ SƏBƏH NƏMEYLUND.
Bu günün işini sabaha qoymazlar.

- * UN KAR Kİ BİRƏNÜ, BEYİ ÇARƏ NİST.
Olacağa çarə yoxdur.

- * VERİXTƏQAR Ə PƏRİSTƏN NƏMİTƏRSÜ.
Yüyürən yıxılmaqdan qorxmaz.

- * YƏ LÜTƏ SAD LÜT NƏMÜDÜNÜ LÜT SƏXTƏN.
İnsanın özü özünə elədiyini yüzü yığılsa edə bilməz.

- * YƏKİ Ə NƏXASTƏQAR TƏRS, YƏKİŞ Ə NƏXARDƏQAR.
Bir istəmirəm deyəndən qorx, bir də yemirəm deyəndən.

- * Yəki mukarü, yəki muxarü.
Biri əkər, biri yeyər.

- * Yəki muquni, pəncətə müşuneyi.
Bir deyərsən, beş eşidərsən.

- * Yəkiyə nə ti, dəhta nəmiyey.
Birini verməsən, onu gəlməz.

- * Yavoşə xərə ləgərdü nəquley bəvaraftarən.
Asta gedən eşşəyin təpiyi yaman olar.

- * Zən qohumi şirin umbu.
Arvad qohumu şirin olar.

- * Züri nərasirəqar sənqə kələheyirə muqapunü.
Gücü çatmayan daşın böyüyündən yapışar.

---

11. UDİ ATALAR SÖZLƏRİ VƏ DEYİMLƏRİ

- * Xuyəri k'oj xane k'oj.
Qız evi, xan evi.
- * Q'onşi saat' q'onşi bakayin k'aç'i xuyərə l işq'arane tağon.
Qonşu yaxşı olsa, kor qız da ərə gedər.
- * Pis ğaraxunsa k'aç'i xuyər saat'e.
Pis oğuldansa, kor qız yaxşıdır.
- * Nana lağala xoda iz xuyər tay-tay taranek'on.
Anası çıxan ağacı qızı budaq-budaq gəzər.
- * İz bava oşq'ardala xuyər xoşbəxt'e baksa.
Atasına oxşayan qız xoşbəxt olur.
- * Nana bəğa xuyərə haq'a.
Anasına bax, qızını al.
- * Xuyərə nu t'ap'k'ala nanan iz k'ək'əp'xone t'ap'k'on.
Qızını döyməyən ana dizinə döyər.
- * Çuğə əyitp'est'es bankon, şip'sun çətine.
Qadını danışdırmaqasan, susdurmaq çətindir.
- * Çuğə ümüxlaxa tərsinəba.
Arvada qulaqas, dediyini tərsinə et.

- * Nanay ərkəsöyün ğar hambale bakon.
Ananın ərköyün oğlu hambal olar.
- * Bərəkət hərəkəstast'ane.
Bərəkət hərəkətdədir.
- * Sa arum nu bit'ayin sabaç arum extendon.
Bir buğda əkməsən, yüz buğda biçməzsən.
- * Sa kərəm duğsunen xoda sakes batenkon
Bir dəfə vurmaqla ağacı yıxmazsan.
- * Ğeyin əşlə əyc'ineynak' ma efa.
Bugünkü işi sabaha saxlama.
- * Əşlə burqenusa qünqül ma efa.
İşi başlamısan, yarımçıq qoyma.
- * Bit'et'un uyanksa, bit'alyan ukalt'un .
Əkiblər- yeyirik, əkəcəyik- yeyəcəklər.
- * K'ə bit'ayin şot'oval exp'alnu.
Nə əkərsən, onu da biçərsən.
- * Dəmir əşesunene s'alst'a .
Dəmir işləndikcə parıldayar.
- * Sabaç pəşaya pis avabaksaxunsa sa pəşaya şaat' avabaka.
Yüz sənəti pis bilməkdənsə, bir sənəti yaxşı bil.

- * Uksunal köməy, əşləst'al köməy.
Yeməyə də kömək, işdə də kömək.

- * “Xeyirq'anbaki” əyit exlətəxun bəşe eysa.
“Salam” sözü söhbətdən əvvəl gəlir.

- * Ukuni dərd nu bakiniy sal sa q'uş təlinə tene baft'oy.
Yemək dərdi olmasaydı, heç bir quş tələyə düşməzdi.

- * Q'ammaz t'üt't'əyəne oşq'ar: səs saat'e, ama iç gəşaxune.
Səfeh adam tütəyə oxşar: səsi yaxşıdır, amma özü qamışdandır.

- * Xəyoğoy dost'luğ içoğoynak' üq'en bosamine.
İtlərin dostluğu onlara sümük atana qədərdir.

- * Q'ılinci p'ə bot'ala tərəfebu, muze vis'.
Qılincin iki tərəfi itidir, dilin on.

- * Əfçiduğali k'oje bok'i, şuk'k'al vətenebaki.
Yalançının evi yandı, heç kəs inanmadı.

- * Ço tadayin ast'aral çureğale.
Üz versən, astar da istəyər.

- * Q'ert'ay əka lağalo usume biton.
Özgə atına minən tez düşər.

- * K'oj binorin loxole biq'eğon.
Ev bünövrə üstə tikilər.

- * İz piyel bakala maqa tene aksa, t'iyəmit' ay piyel çöpe qəvesa.
Öz gözündə tiri görmür, başqa sının gözündə çöp axtarır.
- * Haq'ullu düşmən haq'ilsuz dost'axun saat'e.
Ağıllı düşmən ağılsız dostdan yaxşıdır.
- * Dost' ziyaxor batenekon, ziyaxoraxun dost' batenekon
Dost ziyankar olmaz, ziyankardan dost olmaz.
- * Heyvanen iz balin tura tene çaxk'on, dost'enal iz dost'e tura.
Heyvan balasının ayağını basmaz, dost da dostunu ayağa verməz.
- * Dost'en çoyele bəğsa, düşmənen tura.
Dost üzə baxır, düşmən ayağa.
- * Dost' vi sabaç əşləynak' male, düşmən isə sa əşləynak'al gele.
Dost sənin yüz işin üçün azdır, düşmən isə bir iş üçün də çoxdur.
- * Vi dost'a çalxest'a, avabakeq'at'un şunu.
Dostunu tanı, tanışınlar səni.
- * Sa kulaxun səs tene c'eğon.
Bir əldən səs çıxmaz.
- * Paltari təzo, dost'e bisiyo.
Paltarın təzəsi, dostun köhnəsi.

* T'ar ğine vi k'oya eğala dūŝmən dost'e, nu eğala dost' dūŝməne.

Çətin günündə evinə gələn dūŝmən dostdur, gəlməyən dost isə dūŝməndir

MÜNDƏRİCAT

İradə Məlikovanın hazırladığı “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabı haqqında rəy (İmamverdi Həmidov).....	3
İradə Məlikovanın tərtib edib nəşrə hazırladığı “Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri” kitabı haqqında rəy (Mətanət Yaqubqızı).....	5
Ön söz.....	7
Redaktordan (Əbülfəz Rəcəbli)	10
Azərbaycan (Türk) atalar sözləri.	12
<i>Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri</i>	30
<i>1. Avar atalar sözlərinə və deyimlərinə.....</i>	<i>30</i>
<i>2. Buduq atalar sözlərinə və deyimlərinə.....</i>	<i>44</i>
<i>3. Xınalıq atalar sözləri və deyimləri.....</i>	<i>52</i>
<i>4. İngiloy atalar sözləri və deyimləri .....</i>	<i>78</i>
<i>5. Kürd atalar sözləri və deyimləri .....</i>	<i>81</i>
<i>6. Ləzgi atalar sözləri və deyimləri .....</i>	<i>93</i>
<i>7. Rutul atalar sözləri və deyimləri.....</i>	<i>111</i>
<i>8. Saxur atalar sözləri və deyimləri .....</i>	<i>117</i>
<i>9. Talış atalar sözləri və deyimləri.....</i>	<i>127</i>

10. Tat atalar sözləri və deyimləri 147

11. Udi atalar sözləri və deyimləri..... 161

Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri
və deyimləri

Bakı “Ecoprint” nəşriyyatı, 2016.

Naşir: Ceyhun Əliyev
Texniki redaktor: Ülvi Arif
Dizayner: Emil Camalov
Operator: Asim Səfərov

Yığılmağa verilib: 12.09.2016
Çapa imzalanıb: 08.11.2016
Ş.ç.v. 10,5, tiraj 200
“Ecoprint” mətbəəsində çap olunub.